

TEADMISED
**EUROOPA
LIIDUST**

Sisukord

Eessõna	1
Mis on Õpiring?	2
Euroopa Liidu kujunemine	4
Euroopa Liidu laienemine – kolme kultuurimudeli kohtumine	7
Euroopa Ühenduse laienemine	11
Euroopa Liidu institutsioonid	14
Euroopa Liidu Nõukogu	16
Euroopa Liidu tegevusvaldkonnad	19
Euroopa Liidu sotsiaalne ning inimlik dimensioon	24
Otsusetegemise põhimõtted ja mehhanismid Euroopa Liidus	26
Euroopa Liidu ja Eesti seadusandlusest	31
Kodanikuvabadused ja õigused	38
Poliitilised parteid Euroopa Liidus ja Eestis	44
Euroopa erakonnad, Europarlament	51

Käesolev projekt on läbi viidud Euroopa Ühenduse abiga
GRUNDTVIG programmi raames.

Käesoleva projekti sisu ei peegelda tingimata Euroopa
Ühenduse positsiooni ega ei too see kaasa mingit Euroopa
Ühenduse poolset vastutust.

Eessõna

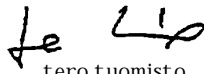
KÄESOLEV VÄLJAANNE on osa märksa laiemast tervikust, mis puudutab täiskasvanute õpetamise meetodeid Läänemeremaades. Kaks aastat kestvasse projekti on kaasatud mitme Läänemeremaa täiskasvanute koolitamisega tegelevaid organisatsioone. Kogu projekt jaguneb nelja ossa. TSL Helsingi koolitusorganisatsiooni ülesandeks jäi Euroopa Liitu ja demokraatiat käsitleva õppematerjali koostamine. Koostööpartneriks oli Avatud Hariduse Liit Eestis.

ESITATAVA MATERJALI EESMÄRGIKS on lisada aktuaalset teavet Euroopa Liidu ja tema ajalooliste juurte kohta.

EESMÄRGIKS EI OLE pakkuda “ei” või “jah” –tüüpi valmis vastuseid näiteks eestimaalastele nende arutlusteks Euroopa Liidu liikmeks astumise üle. Püüdsime esitada küsimusi, äratada keskustelu ja mõtetevahetust rühmades ning kannustada just õpiringide tegevust. Samal eesmärgil võib see materjal olla kasutatav mujalgi.

HELSINGI ÕPIRINGI TÖÖ tulemuse on kirjutanud kokku Toni Randla. AHL õpiringi kuulus osavõtjaid üle Eesti ning selle osa materjalist kirjutas kokku Ivar Rүүtli. Kahel maal kirjutatud tekstid on viimistletud tervikuks kirjutajate pidevas kontaktis. Eestikeelne materjal erineb inglisekeelsest Eestit käsitlevate osade poolest.

Valminud õppematerjali kasutatakse kolmel viisil. Kõigepealt moodustab see osa projekti lõpparuandest ning ilmub siis nii TSL kui ka AHL väljaandena.

tero tuomisto
TSL Helsinki

sirje kessa
AHL Viljandi

Käesolevad neli teabevihikut on valminud Euroopa Liidu projekti raames kuue Läänemeremaa seitsme töögrupi koostööna.

TSL
HELSINKI

AHL
ESTONIA

LLES
LITHUANIA

Mis on õping?

KUIDAS ME ÕPIME? Kuidas saab omandada laiemaid teadmisi? Kui me räägime traditsioonilisest õppimisest, siis me sageli mõtleme selle all iseseisvat tööd, mis viib lõpuks saamiseni. Me justkui õpime koolile ja ei omanda teadmisi kogu eluks.

Nii mõistame me õppimist keskkoolis kui ka kõrgkoolis. Seevastu on uurimused tõestanud, et niisuguse õppimise tulemused, mida ka eksamil edukalt esitatakse (eksam aga on sageli pühendatud detailide tundmisele), ununevad kiiresti.

Sellel põhjal teame me kõik, et õppimiseks on palju erinevaid viise. Ühte neist kutsutakse õpingis õppimiseks. Õpingite töökogemus on erinev erinevates Euroopa riikides. Rootsis on õpingites õppimist praktiliselt kasutatud juba terve sajandi jooksul. Uurimused näitavad, et õping pühitseb oma sajandat sünnipäeva 2002. aastal. Õping on olnud Rootsi haridusmaastikul üks populaarsemaid vorme. Värske statistiliste andmete põhjal võime me öelda, et umbes 75% kõikidest Rootsi täiskasvanutest on osalenud vähemalt ühe õpingi töös.

ROOTSI VALITSUS ON juba pikka aega rahaliselt toetanud õpingite tööd, mis on toonud endaga kaasa ka rahalise toetuse määramiseks vajalikud üleriigilised reeglid. Rootsis ei ole vastu võetud spetsiifilist seadust ega ka kehtestatud pedagoogilist printsiipi, mis pakuks ühe kergesti mõistetava mudeli õpperingi defineerimiseks. Aeg-ajalt valitsus, kes Rootsis toetab rahaliselt iga õpperingi tööd, töötab välja reeglite, mis sätestab tundide arvu, kui kaua õpperingi koosolek kestab, minimaalse tundide koguarvu igas õpingis, samuti ka õpingite temaatika ja valdkonnad, mida aktsepteeritakse rahalise toetuse määramisel. Piirjooned ringide vahel on samm-sammult muutunud ja tänapäevaseks on jäänud järele vähe regulatiivseid dokumente, mis piiritlevad õpingite tegevust. Õpingid saavad rahalist toetust, sest nende põhilisi omadusi peetakse väga väärtuslikeks nii üksikisikule kui ka kogu ühiskonnale tervikuna.

Õpingi iseloomustavateks põhitunnusteks on asjaolu, et grupp inimesi omal vabal tahtel tuleb kokku, et õppida kindla raamprogrammi alusel, kus inimestel on võimalik valida, kuidas ja mil viisil omandada teadmisi omavahel koostööd tehes. Õpingis osalejad planeerivad oma õpinguid, otsivad informatsiooni, moodustavad küsimusi, arutlevad, analüüsivad ja hindavad nende enda poolt soovitud huvipakkuvat objekti. Inimesed, kes aga soovivad pühenduda individuaalsele õppele, võivad sageli leida teisi alternatiivseid võimalusi haridusepõllul.

Oletame, et nüüd on meil grupp täiskasvanuid, kes soovivad saada laialtlevikuid teadmisi mingis kindlas valdkonnas ja nad omandavad neid koos. Õpetajal ei ole tarvis hakata õpingi õpetama. Asi on selles, et osavõtjad ise hakkavad aktiivselt otsima teadmisi, kuigi õpetajad on olemas, et juhtida õpingi tööd. Olukord on palju tavalisem niisugustes valdkondades kui võõrkeelte või matemaatika õppimine. On väga oluline, et õpetaja mõistaks, et tema roll täiskasvanute grupis on erinev tema tavapärasest rollist, mida ta mängib oma õpetajaametis. Õpingis tuleb keskenduda ühisele tööle, et leida vastuseid küsimustele, mida grupiliikmed tähtsaks peavad. Eesmärgiks ei ole vastuste andmine küsimustele, mille vastused on õpetajale niigi teada. Osavõtjate küsimustest lähtumine toob endaga kaasa mitte ainult teadmiste suurendamise, vaid arendab ka õpingi liikmete enesekindlust ja iseseisvust.

Arvatakse, et niisugune mitteautoritaarne õppevorm on olnud suure tähtsusega demokraatliku ühiskonna kujunemisel Rootsis.

Saja-aastase Rootsi õpingite ajaloo vältel on rahvalikumised ja muud organisatsioonid saanud omandada vajalikke teadmisi iseseisvalt õppides. Nad ei pidanud sõltuma õpetajatest, et omandada tarvilikke teadmisi.

TÄNAPÄEVAL OSALEB õpingite töös kokku kolm miljonit täiskasvanut (Rootsi seitsmest miljonist täiskasvanust). Isegi kui mõned inimesed osalevad rohkem kui ühe õpingi töös, on see aktiivselt õpingites õppivate inimeste arv muljet avaldav. Igal aastal töötab 350 000 õpingi. Ei oleks võimalik organiseerida kõiki neid õpinge, kui kehtiks nõue, et igas õpingis peaks olema õpetaja. Veelgi enam, õpetaja igas ringis oleks ka majanduslikus mõttes liiga kallis.

Nendes riikides, kes osalesid käesolevas Euroopa Liidu projektis, on tegemist kogemustega, mis erinevad ülalpool kirjeldatust. Õpingi kui ühist õppevormi tuleb lugeda täienduseks teistele vormidele. Euroopa Liit peab vajalikuks teadmiste jagamist õpingist, mis on üks võimalikke viise, kuidas täiskasvanud inimesed saaksid omandada teadmisi.

Peale käesoleva õppematerjali ei ole meil erilist õpikut. Me eeldame, et seda materjali hakatakse kasutama õpiringides. Meie töövihik on paljud küsimused ja faktid esitatud läbisegi. Küsimuste mõte on ärgitada arutelusid ja faktide kasutamist, mida võib leida sellest töövihikust või mida grupi liikmed on üksteisele esitanud.

Küsimuste suur arv teeb mõõdapääsmatuks nende küsimuste valimise, millele grupp hakkab tähelepanu pöörama. Tehke oma valik ja leidke küsimused, mida te peate nii tähtsaks, et nende üle mõtteid vahetada.

KAHTEMATA VÕITE te samuti valida välja need osad töövihikust, mida te tahate lugeda, millist informatsiooni te soovite koguda individuaalselt või väiksemates alagruppides õpperingi kogunemiste vaheajadel. Kogemused näitavad, et on ülitähtis küsitleda inimesi, kes ei kuulu õpigruppi. Mõnikord on niisugune intervjuu ainsaks viisiks, kuidas saada õpiringile vajalikku informatsiooni. Kõige tähtsamad on loomulikult õpiringi liikmed ise. Nende kogemused, intuitsioon, uudishimu ja kiindumus uurimistöösse on aluseks edule ja saavutustele õppetöös.

Õpiring vajab eesistujat, administraatorit või juhti – ükskõik, mis nime me ei kasutaks. See inimene osaleb õppetöös teistega võrdsetel alustel. Juhi ülesanne on hoida ringi koos, olla selle töö halduriks. Juht kannab suuremat vastutust kui teised liikmed selle eest, et grupp töötaks grupina hästi, st. et ta pööraks igale osalejale tähelepanu, julgustaks vaiksamaid aktiivselt osalema diskussioonides ja hoiaks tagasi domineerima kipuvaid liikmeid.

Organisaator, kes vastutab õpiringi töö eest, peaks olema kindel, et õpiringi juht tunneks õpiringi nii ideoloogiliselt kui ka praktiliselt küll. Oleks väga hea, kui juhi ametisse astumisel arutletaks temaga asjaolusid, kuidas täiskasvanud õpivad võrreldes lastega ja noortega, kes oma teadmisi rikastavad. Samaväärselt tähtis on ettevalmistusperioodil vaadelda ka grupidünaamika küsimusi, mis puudutavad kollektiivse töö mõju üksikutele osalejatele (koostöö hakkab toimima veidi hiljem). Tuleb näha ka sotsiaalseid ja psühholoogilisi perspektiive.

On veelgi parem, kui tavalised liikmed saavad võimaluse osaleda ettevalmistustöös, et niisuguse erinevat liiki õppetöö eesmärk oleks veelgi selgem.

KOGEMUSTE PÕHJAL VÕIB öelda, et õpiringis osalejate ideaalseks arvuks oleks 7-10 inimest. Enamus õpiringe töötab 3-20 inimesega. Ringides, kus on ainult mõned liikmed, peab ka teemade arv olema piiritletud. Suurearvuline liikmeskond muudab aga raskemaks iga üksiku liikme aktiivse tegutsemise ja täieliku osalemise arenguprotsessis, mida töö õpiringis endast kujutab. Grupisisene dialoog on olulise tähtsusega.

Keskmine õpiring tuleb kokku osavõtjate vabal ajal, tavaliselt kord nädalas kaheks või kolmeks tunniks. Kohtumiste vahele jäävad päevad on tähtsad, võimaldades aega materjali läbitöötamiseks ja iseseisvaks mõtestamiseks, samuti ka individuaalseks õppimiseks või uurimistööks koos mõne kaaslasega õpperingist.

Mõnikord lisandub õpiringi töökoosolekutele üks või rohkemgi kokkutulekut, mis toimuvad osalejate kodudes enamasti nädalavahetusel. Nii tekib soodus võimalus töötada palju põhjalikumalt jooksvate küsimuste kallal.

KUI KAUA TÖÖTAB ÕPIRING? Sellele küsimusele ei ole kerge vastata. Mõned grupid ei saa rohkem aega kulutada kui on vaja kolme koosoleku läbiviimiseks. Enamik õpiringe arvab, et neil on tarvis läbi viia umbes kümme koosolekut, mis tähendab seda, et õpiring võib töötada mitme kuu jooksul. Me võime tuua näiteid ka õpiringidest, mis on oma uurimisvaldkondi laiendanud sel kombel, et nende tegevus on olnud mõttekas mitmeid aastaid.

Osavõtjatele – st. kogu õpiringile – on osutunud kasulikuks teha oma töös vaheaeg ja pärast seda arutada, KUIDAS õpiringi liikmed töötavad koos – mis on hea ja mis vajab muutmist.

KUNA ÕPIRING ON paljude inimeste jaoks üks suhteliselt uus nähtus, on ääretult vajalik, et osalejad saaksid täiel määral teadmisi sellest, mida õpiring endast kujutab. Sealhulgas tuleks puudutada õpiringis tehtava koostöö tunnusoone. Kui grupil on olnud juba võimalus tutvuda materjaliga, võib ta välja valida teemad, millele peatähelepanu pöörata, seejärel aga koostada esialgne tööplaan. Loomulikult on seda plaani võimalik muuta, kui grupp on juba kogemusi omandanud.

Euroopa Liidu kujunemine

Enne kui alustada

- Mida tead mõiste "integratsioon" sisust? Mis sul sellega seostub?
- Kellele ja milleks on integratsiooni vaja?
- Kelle esitatud tingimustel integreerumine on toimunud?
- Milliseid muutusi võime jälgida integratsiooniprotsessis?

Uue terviku loomine

INTEGRATSIOONIST RÄÄGITAKSE palju ja seda võib näha läbi kogu ajaloo. mis see siis ikkagi on ja missuguses suhtes on see iseseisvuse, sõltumatuse ja iseotsustamisõigusega? Integratsioon tähendab erinevate osade sidumist uueks subjektust omavaks tervikuks, millel on peale väliste tunnuste ka oma identiteet. Integratsioon võib õnnestuda üksenes sel juhul, kui õnnestub uue identiteedi kujunemine, see tähendab, et selle uue moodustise koosseisus elavad inimesed ja nende kooslused samastavad end selle moodustisega.

Võimuküsimus

INTEGRATSIOONIPROTSESSIL ON ERINEVAID funktsioone ja tasandeid, kuid alati alati muutub keskeks küsimus võimust ja otsustamisest. *Politiiline integratsioon* tähendab mitmeosalise süsteemi erinevate üksuste – riikide - vahelist koostööd, millega kaasneb vastavat üksust puudutavate asjade üle otsustamise suurem või väiksem delegerimine subjektsetest koostisosadest kõrgemalseisvale koostööorganile. Üheks tähtsaks küsimuseks on ja jääb: kui suure osa otsustamisõigusest võib siirda mujale, nii et reaalne subjektus säilib? Teine mõõdupuu, millel eriti kaasajal on otsustav tähtsus, on küsimus, kas ühiku iseseisvus, s.t. võimalus otsustada ennast puudutavate asjade üle, on suurem integreeruva süsteemi raames või sellest väljaspool.

Integratsioon vs. iseseisvus

EUROOPA INTEGRATSIOONIL on mitu dimensiooni ja mitmetuhandaastane ajalugu. iga vallutuski tähendab mingisugust integratsiooni, aga see asetab ühiskonna erinevad osad erinevasse olukorda, kus ühed saavad sellest kasu, teised mitte. Äsja rahvusliku sõltumatuse omandanud või taastanud riikidel tuleb otsustada, kas uus integratsioonietapp annab vallutusega sarnaseid tulemusi ning sisaldab ohtu rahvuslikule sõltumatusele ja identiteedile või vastupidiselt vallutusele annab igale liikmesmaale uusi võimalusi, mida täieliku iseseisvuse juures ei saa olla. (Vrd. Briti Rahvaste Ühendus jmt).

EUROOPA ON AASTASADADE jooksul üle elanud mitmeid *integratsioonilaineid*, mille tulemusena mingisugune euroopa identiteet on siiski olemas. Kreeka kultuur ja kolonisatsioon on loonud esmase põhja ühistele väärtustele, mõistetele ja nägemustele, millele eurooplus põhineb.

JÄRGMINE TÄHTIS KIHT on rooma impeerium, mis pani aluse rooma õigussüsteemile, mis seniajani on aluseks riiklusele ja riikidevahelistele suhetele. Oma osa euroopa identiteedi kujunemisele on andnud merovingide ja karolingide vallutused ning ristisõjad, võitlus islami laienemisega. See protsess kajastus ka Euroopa teoreetilises mõttes, mis juba keskaja lõpust alates on otsinud kontseptuaalset mudelit rahulikuks kooseksisteerimiseks ja koostööks Euroopa kultuurilise ja poliitilise mitmekesisuse tingimustes (näit. Pierre Dubois kirjutus "De Recuperatione Terrae Sanctae" a.-st 1306, mis teeb ettepaneku moodustada Euroopa vürstide ja prelaatide kogu ning Riikide Liidu, mida teeniks rahvusvaheline kohtukoda.)

JÄRGMISE TÄHTSA JA praktilise integratsioonikogemuse andis saksa asustusladel kujunenud Hansaliit, mille jälgi võime näha tänapäevani välja. Selle peamine tähendus kaasajale on kaubaliste suhete poolt kujundatud mittekohustuslik kultuuri- ja suhete mudel.

1461. aastal esitas Böömimaa kuningas Georg Podiebrad ettepaneku luua riikide liit nimega Üksmeele Ühendus (Congregatio concordiae), mis oleks avatud kõikidele Euroopa kristlikele riikidele, mis moodustaksid ühise valitsemisorgani, kus maad oleksid esindatud vastavalt oma suurusele ja mille eesmärgiks oleks kollektiivne kaitse. Liidul pidi olema ühine armee ja eelarve.

17. sajandi algusest on tuntud Henri IV suur plaan (Le Grand dessein de Henri IV) luua 15-st Euroopa riigist föderatsiooni tunnustega liit, kus ühelgi riigil poleks domineerivat seisundit ja millel oleks 66 liikmest koosnev alaline juhtorgan, mis võtaks vastu otsuseid häälteenamuse alusel ning mille juhtida oleksid ühised relvajõud. Majanduses pakuti välja tolliliit ja vaba siseturg.

19. sajand tõi kaasa rahvusriikide kujunemise ja Euroopa killustumise vägivalda, konfliktide ja sõdadega. 1815. a. Viini kongress lõi põhja kaasaegsele diplomaatilisele ja lepingute süsteemile.

20. SAJANDIL TOIMUNUD viimaste impeeriumide lagunemise järel on Euroopa taas jõudnud laiahaardelise integreerumise etappi, kus on jälgitavad varasemate ajastute mõjutused ja mudelid.

1923. A. TEGI KRAHV Richard Coudenhove-Calergi kirjutises "Paneuropa" ettepaneku luua Euroopa konverents ja vahekohtukoda, moodustada tolliliit ning lõpuks Euroopa Ühendriigid oma valitsuse ja kahekojalise parlamendiga. See oli esimene poliitilise integratsiooni projekt, mis pöördus otse kodanike poole.

TEISES MAAILMASÕJAS SÕDINUD riigid otsustasid kujundada sellise lepingute süsteemi, mis välistaks tulevikus uued sõjad nende vahel. Euroopas Saksamaa ja Prantsusmaa otsustasid nelja muu riigi osavõtul sõlmida lepingud, mis seoksid nende majandussüsteemid sel viisil ühte, et uue sõja puhkemiseks puuduksid majanduslikud eeldused.

NÕUKOGUDE LIIDU EKSPANSIOON ja selle levitatava ühiskondliku mudeli vältimise vajadus tekitasid Euroopas tihedama integratsiooni vajaduse lisaks majandusele ka teistes valdkondades, nagu kaitsekoostöö, energeetika, tööjõu ja kapitali vaba liikumine, sotsiaalse kaitse põhimõtted. Samas vajati laiemat dialoogivõimalust ka selliste riikidega, kellega lähem koostöö polnud võimalik või oldi selgelt vastuolus.

Kreeka kolonisatsioon

Rooma

Franki riik

Ristisõjad

Hansa

Euroopa ühendamise ideed 15.-17. saj.

Viini kongress

Rahvusriigid

Pan-Euroopa idee

Saksa-Prantsuse koostöö

**NSV Liit vs.
Lääne-Euroopa**

Globaalne koostöö

EUROOPA ÜHINEMISPROTSESSI kulgu on mõjutanud asjaolu, et mitmed riigid on veel Teise maailmasõja järelgi olnud koloniaalriigid, kelle suhted oma asumaadega on olnud takistuseks Euroopa-sisesele koostööle. Koostöö erinevates valdkondades toimus sõja järel loodud erinevate uute organisatsioonide kaudu. Moodustati sellised institutsioonid, nagu Maailmapank ja selle raamides tegutsev Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupank IBRD, Rahvusvaheline Valuutafond IMF, Rahvusvaheline Kaubandusorganisatsioon (International Trade Organisation, ITO), millest viimane ei hakanud tegutsema USA vastuseisu tõttu. Selle asemel alustati kaubandusläbirääkimisi GATT-protsessi raames, mis viis Maailma Kaubandusorganisatsiooni loomiseni.

Mõtlemisainet:

Mis vahe on rahval ja etnilisel grupil?

Mida tähendab "riigialam"?

Võim, suveräänsus ja koostöö.

Euroopa Liidu laienemine – kolme kultuurimudeli kohtumine

Kultuurimudelite jaotuse lähtepunktid

Institutio versus persona

Omandus- või haldussuhted

Vastutus – kollektiivne või isiklik, horisontaalne või vertikaalne

ERI PIIRKONNAD EUROOPAS on ajaloo käigus kujundanud välja *ühiskondlik-kultuurilised kogumid*, mis oluliste omaduste poolest erinevad üksteisest. Suure üldistuse tasemel võib väita, et Euroopas on eristatav kolm eristatavat kultuurimudelit. Neil on üks aluspõhi, kuid ajaloo käik on neist igaühele lisanud midagi teistest oluliselt erinevat. Tegemist pole mitte niivõrd ajaloolastele ja kultuuriuurijatele erialast huvi pakkuvate nähtustega, vaid asjadega, mis kõige olulisemalt mõjutavad otsuste tegemisprotsessi Euroopa Liidu erinevates institutsioonides.

NENDE MUDELITE JUURED on religioonis, kõik nad on ristiusu erinevate harude - katoliikluse, protestantismi ja õigeusu - kujundatud inimese ja ühiskonna suhete variandid, millele on vormi andnud majanduslikud, poliitilised ja juriidilised tegurid. Mudeli teiseks faktoriks on omandussuhete põhjale tuginev majandustegevus. Kolmandaks faktoriks on käsitlus võimust, selle allikatest ja piiridest.

EUROOPA LIIDU EELMISES laienemisfaasis astusid koostöösse katoliikluse ja protestantismil põhinev ühiskonnamudel, järgmisel etapil tulevad juurde rahvad, kelle ajaloolise kogemusele on kuju andnud õigeusu doktriini ümber kujunenud sotsiaalkultuuriline mudel. Protestantliku ja katoliikliku mudeli koostöösse astumise etapi poolt kaasatoodud probleemidki pole veel lahendatud, õigupoolest pole kõik veel ilmnemagi hakanud, aga uus etapp surub juba peale.

I ESIMENE MUDEL PÕHINEB katoliikluse ja rooma õigusele. Katoliku kirik on ajaloo suurim institutsioon, mis seab ennast inimese ja jumala vahele väites, et inimene ei või oma patuse tõttu olla otsesuhtes jumalaga. Selline väide annab institutsioonile erilise staatuse ja võimu, mille tõttu kõik need ühiskonnaliikmed, kes pole selle institutsiooni volitatud elemendid, ei ole pädevad langetama olulisi otsuseid, vaid peavad täitma kõrgemalt antud ettekirjutusi, mille kujundamisel neil sõnaõigust pole.

ROOMA ÕIGUS LÄHTUB eraomandusest ja üksikisiku vabadusest kohustustest, milles pole kokku lepitud. Võimu käsitlus on patronaalne, võim tuleneb vabade kodanike kokkuleppes delegeerida osa otsustusõigust patroonile (isikule või institutsioonile), kelle kohuseks on seista ühiste huvide eest ja kaitsta alamaid väljastpoolt tuleva hädaohu vastu. Võimu teostajal on enam või vähem piiratud volitused konkreetsete ülesannete täitmiseks ja tal on õigus nõuda kaitsealustelt reeglitele vastavat

religioon

majandustegevus

võim

Mudelite koostöö

Nimeta katoliiklikke
Euroopa maid

tegutsemist ning saada selle eest vastutuse suurusele vastavat hüvitust. Vastutus toimib vertikaalselt - nii alt üles kui ka ülevalt alla. Ühiskond on üksikindiviididest koosnev summaarne süsteem, mille omadused tulenevad inimeste omavahelisest läbikäimisest. Tööjaotus ja turvalisuse vajadus on aluseks institutsioonide moodustamisele. Institutsioonidel on oma kokkulepitud volituste piirides tegutsemisel suhteliselt suur autonoomia ja nende sees toimuvaid protsesse avalikkusele ei tutvustata. Heaoluühiskonnale omane varade ümberjagamine peab toimuma vabatahtlikule kokkuleppele tuginedes ja seda ei tule teostada maksumaksja raha eest, vaid mitmesuguste fondide kaudu.

INSTITUTSIOONIDE SULETUS, nende tegevuse varjatus kodanike eest, kellesse puutuvaid asju seal otsustatakse, on tasakaalustatud kodanikualgatusele põhinevate organisatsioonide tegevuse ja mitteparlamentaarsete ühiskondliku tegevuse vormidega (streigid, demonstratsioonid ja muud aktsioonid). Selline mudel on omane seisuslikule ühiskonnale ja sealt pärinevad tegevusmudelid püsivad seniajani ning on eriti selgelt nähtavad Prantsusmaal, mis on Euroopa Liidu tegevusprintsipi kõige enam kujundanud. Nimetatud mudel oli Ühisturu kuuetele asutajaliikmele vastuvõetav ning ühenduse algsete funktsioonide teostamiseks igati piisav.

II TEINE MUDEL ON tekkinud esimese eitusena. Ideeliselt põhineb see protestantismil. Käsitus võimust on edasiarendus piiratud volituste delegerimisest ühiste huvide teostamiseks, millega kaasneb kontrollitav vastutus funktsioonide õiguspärase teostamise eest. Heaolumiinimumi tagamine igale ühiskonnaliikmele on ühiskonna stabiilsuse alus, mille tagamine on riiklike institutsioonide kohus, mida ei saa asendada vabatahtliku heategevusega. Praktikas luuakse eeldused heaolu arendamiseks riigivõimu, tööandjate ja töövõtjate kooskõlastatud tegevusega.

MORAALI ALUSEKS ON igaühe isiklik tingimusteta vastutus jumala kui südametunnustuse ees I. Kanti kategoorilise imperatiivi tähenduses (see tähendab sh. seda, et võimu moraalituid ja seadusevastaseid korraldusi ei pea täitma). Vastutus on nii vertikaalne, rõhuga ülevalt alla (= võimukandja vastutus suurem kui alluva oma), ja ka horisontaalne – kõik vastutavad kõikide ees.

**Nimeta protestantlikke
Euroopa maid**

SELLINE MUDEL ON kõige kaugemale arendatud Rootsis, mille kaudu see on muutunud üldiseks Põhjamaades. Võimuteostavate institutsioonide ja ühiskonna vahelistele suhetele on mõju avaldanud asjaolu, et Rootsis pole kunagi olnud talurahva pärisorjust ning talurahva seisust peeti ülejäänud sisustega samaväärseks; võimul on alati tulnud alamatega kokku leppida ka sellistes asjades, mis teistes ühiskondades ei ole kokkulepete objektideks. Põhjamaade liitumine Euroopa Liiduga on kaasa toonud uue käsituse otsustetegemise avalikkusest.

VASTUOLU ESIMISE JA teise kultuurimudeli võimu- ja heaolukäsituste vahel on sundinud Euroopa Liitu otsima uusi teid demokraatia süvendamiseks ja laiendamiseks ja see protsess pole ühenduse uue laienemislaine alguseks veel piisavalt välja kujundatud lahendusi andnud. Euroopa Liidu järgmine laienemisvoor toob kaasa maid, kelle ajalooline kogemus on oluliselt erinev esimesest kahest. Selle põhjaluseid ei ole ka euroopa teoreetiline mõte piisavalt läbi töötanud, mistõttu on vaja vähemalt püüda eristada selle kultuurimudeli põhifaktoreid.

III KOLMAS KULTUURIMUDEL põhineb Bütsantsi kaudu levinud õigeusu kujundatud arusaamale võimu algupärast ja olemusest. Käsitus lähtub jumaliku - täiusliku ideaalse mudeli olemasolust ja selle kehastumisest võimu tipus, kust täiuslik korraldus suunatakse institutsioonide kaudu allapoole. Võimule pääseb ainult selline isik, kellele jumal oma tarkuses annab nii võimu kui ka selle teostamiseks vajaliku informatsiooni. Selle käsituse olemus väljendub vene kõnekäänus: “andis jumal ameti, annab ka mõistuse”. Ühiskonda nähakse organismina, mille üksikliikmetel on tervikust johtuv asend, kohustused ja õigused, vastutus on vertikaalne - suundub altpoolt ülespoole, moraali keskseks väärtuseks on kohustetäitmine ja lojaalsus. Venemaal kujunes võitluses tatari-mongoli ikkega välja omapärane omandisuhete süsteem, kus keiser oli ülimalt omanikuks, talupoegadel puudus eraomand maale ja valitseva klassi omandus oma varale polnud täielik, vaid ülimalt omanikuks oli keiser. Omandussuhete asemel toimusid haldussuhted. Vaimulik ja ilmalik võim kehastusid keisri isikus ja võimuga kaasnes ka tõe monopol.

KUJUTLUS VÕIMU JA tõe teadmise ühtekuulumisest loob ootused, et võimu teostavad institutsioonid teavad kõige paremini, mida kodanikele vaja on, ja nad peavad oma tegevuses sellest teadmisest lähtuma. Ei peeta tõenäoliseks, et eraalgatusel põhinev uurimine võiks anda erapooletu, tõe teadmise olukorrrast ühiskonnas. Mitteriiklike, eraalgatusel põhinevate uurimuste tulemusi ei peeta usaldusväärseteks ega usuta vabatahtliku initsiatiivi piisavusse ühiskondlike probleemide lahendamisel. Nõukogude Liit lõi sellele traditsioonile tugineva riiklikule omandile põhineva diktatuuri, mis küll piiras miinimumini kodanike vabadusi, aga garanteeris igaühele eksistentsiks vajaliku elatusmiinimumi. Altpoolt lähtuva kodanikualgatuse kogemuse puudumine on loonud olukorra, kus peetakse loomulikuks, et riigivõim peab vastutama iga kodaniku heaolu miinimumi eest. Parteisid mõistetakse grupihuvide esindajatena, kes ei suuda mingisuguste kokkulepete kaudu ühiskonda tasakaalustatult juhtida. Raskused üleminekul selle mudeli ühiskonnast vabaturu ja demokraatia ühiskonnale on eriti palgast elavate inimeste usaldust poliitiliste institutsioonide vastu kahandanud kohati miinimumini ja põhjustanud kandidaatriikides kasvavat vastuseisu Euroopa Liiduga ühinemisele.

**Nimeta õigeusklikke
Euroopa maid**

Mõtlemisainet:

Kuidas kujutaksid ette erinevaid kultuurimudeleid?
Püüa need skemaatiliselt kujutada!

Millistele valdkondadele avaldavad kultuurimodelite erinevused
kõige rohkem mõju?

Milliseid võimalusi näete erinevustest tulevate vastuolude ületamiseks?

Kes peaksid kultuurimodelite erinevustest tulenevate vastuolude ületamisega
tegelema – riigid, parteid, teadlased...?

Kuidas käituksite, kui läheksite tööle riiki, kus toimib teile
harjumuslikult erinev kultuurimudel?

Integratsiooniprotsessi jälgimist kergendab järgmine tabel

Leping	Aasta	Osavõtjamaad	Sisu
Marshalli plaan,	1947		Lääne-Euroopa majanduse ülesehitamine vältimaks nõukogude ekspansiooni laienemist ja omavahelise uue konflikti puhkemise võimalust
mille elluviimiseks loodi Majanduskoostööorganisatsioon OEEC/(->OECD)	1948 1960		
Lääneliit - Western Union	1948	Suur-Britannia, Prantsusmaa, Belgia, Holland, Luksemburg	Kaitsekoostöö
NATO	1949	Suur-Britannia, Prantsusmaa, Belgia, Holland, Luksemburg, Island, Itaalia, Norra, Portugal, Taani, USA, Kanada	Transatlantiline kaitsekoostöö USA sõjalisele võimsusele tuginedes nõukogude ekspansiooni vältimiseks
Euroopa Nõukogu	5.5.1949	Suur-Brit., Prants., Belgia, Holland, Luksemb., Itaalia, Iirimaa, Taani, Norra, Rootsi, + Türgi, Saksa LV, Austria, Küpros, Sveits, Malta, Portugal, Hispaania, Liechtenstein, San Marino, Soome, Ungari, Poola, Bulgaaria, Eesti, Läti, Leedu, Sloveenia, Slovakkia, Rumeenia, Tsehhi, Andorra, Venemaa	Koostöö ühistele väärtustele tuginedes inimõiguste valdkonnas ja demokraatia arendamiseks, dialoog erinevate ühis-kondade vahel
Euroopa Sõe- ja Teraseühendus	1951	Saksamaa LV, Prantsusmaa, Itaalia, Holland, Belgia, Luksemburg	Strateegiliste ressursside ühine kasutamine uue sõja vältimiseks
Lääne-Euroopa Liit Western European Union	1954	Suur-Britannia, Prantsusmaa, Belgia, Holland, Luksemburg + Saksa LV, Itaalia, Portugal, Hispaania, Kreeka	Kaitsepoliitika koostöölastamine Lääne-Euroopa riikide vahel, sõltuvuse vähendamine USA-st
Rooma leping = Euroopa Majandusühendus ja Euratom	1957	Suur-Britaania, Rootsi, Norra, Taani, Sveits, Austria, Portugal + Soome (1961)	Tehnoloogia-alane koostöö
Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsioon EFTA	1960	Saksamaa LV, Prantsusmaa, Itaalia, Holland, Belgia, Luksemburg	Ühisturust väljajäänud riikide majanduskoostööorgan
Euroopa Ühenduste ühendamisleping	1965	Saksamaa LV, Prantsusmaa, Itaalia, Holland, Belgia, Luksemburg	Killustatuse vähendamine ja ühiste institutsioonide moodustamine
Euroopa Poliitilise Koostöö EPC leping	1970	Federal Republic of Germany, France, Italy, the Netherlands, Belgium, Luxembourg	Välispoliitika koordineerimine
Euroopa Valuutasüsteem EMS	1979		Bretton-Woodsi süsteemi edasiarendamine valuutapoliitika ja kursside valdkonnas
Euroopa Liidu moodustamise lepingueelnõu (ei õnnestunud ellu viia)	1984		Koostöö rahapoliitikas, sotsiaal- ja tervishoiualal, välispoliitikas (turvalisus, desarmeerimine), kahekojalise seadusandliku organi moodustamine
Euroopa ühtsuse dokument	1987		Ülesande püstitamine: EL loomine, siseturg, koostöö keskkonna-, uurimus- ja tehnoloogia alal - EPC tugevdamine
Maastrichti leping = Euroopa Liidu moodustamine	7.2.1992/ 1993		Euroopa Liidu loomine 3 sambale: ühiste institutsioonide moodustamine, koostöö laiendamine välis-, sise- ja õiguspoliitika alal
Amsterdami leping	2.10.1997/ 1.5.1999	12 liikmesriiki	Täpsustab Maastrichti lepingut Euroopa kodaniku seisundi ja õiguste, ühenduse institutsioonide toimivuse ja demokraatlikkuse osas ning EL rahvusvahelise vastutuse osas. Avatus ja avalikkus. Leping määrab EL tegevuse enne järgmist laienemist
Nizza leping	12.2000	15 liikmesriiki	Tihedama koostöö võimaluse loomine vähendades veto-õiguse kasutamist. Laienemise tingimuste määratlemine

Euroopa Ühenduse laienemine

EUROOPA ÜHENDUSTE KUJUNEMINE ja nende baasil Euroopa Liidu moodustamine on aste-astmelt toonud kaasa üha uute riikide liitumise. Selle liitumise käigus on ühendus pidevalt muutunud, iga uus liitumine on sundinud lahendama uusi probleeme ja muutma kogu liidu sisu. Uue liitumisetapi eel on põhjust süveneda iga maa liitumisega kaasnenud probleemide iseloomu, et paremini mõista veel eesoleva laiendamise probleematikat.

Aasta	Riigid	Huvid ja probleemid
1951	Saksamaa LV, Prantsusmaa, Itaalia, Holland, Belgia, Luksemburg	Saksa - naasmine rahvusvahelisse koostöösse, eksporditurg; Prantsusmaa - Saksamaa sidumine, põllum. eksport, tööstuse kasv; Belgia - sõltuvus ekspordist (süsi, teras); Itaalia - industrialiseerumine, investeringute vajadus; Holland - tugev sõltuvus ekspordist, turvalisus ja vaba liikumine; Luksemburg - turvalisus, maj. stabiilsus
1961	Suur-Brit., Taani, Norra ja Iirimaa	Esimene katse liituda Ühisturuga (ebaõnnestus Prantsusmaa vastuseisu tõttu)
1967	Suur-Brit., Taani, Norra ja Iirimaa	Teine katse liituda Ühisturuga (ebaõnnestus Prantsusmaa vastuseisu tõttu)
1972/1973	Suur-Brit., Taani ja Iirimaa (Norra referendum ei õnnestunud)	Ühinemine Ühisturuga avamaks turud toodangukapasiteedi realiseerimiseks
1972	Ühisturu ja EFTA vabakaubandus-leping (+Norra)	Erineva poliitilise korraldusega maade tollivaba kauplemine
1981	Kreeka liitumine	Kreeka taasühinemine diktatuuri järel dem. Euroopaga, vajadus investeringute järele
1986	Hispaania ja Portugali liitumine	Taasühinemine diktatuuri järel dem. Euroopaga, vajadus investeringute järele
1991, 1992	Austria, Rootsi, Soome ja Šveits esitavad liitumisavalduse	Šveitsi rahvahääletus ei kiida heaks EL-ga liitumist
1995	Austria, Rootsi, Soome	Nõukogude Liidu lagunemise järel sidumatus kaotas senise tähenduse; nende riikide peamiseks turuks said EL maad

Aastate jooksul on Euroopa Liiduga ühinemise avalduse esitanud veel mitmed riigid, kes ootavad järgmist laienemisvoorut.

Ühinemistaotluse on esitanud

Aeg	Riik	Huvid ja probleemid
14.4.1987	Türgi	Kreeka vastuseis Küprose tõttu, inimõiguste olukorra sobimatus EL-ga, 11.-12.12.1999 Helsingis aktsepteeriti kandidaatriigiks
3.7.1990	Küpros	
16.7.1990	Malta	
31.3.1994	Ungari	
5.4.1994	Poola	
22.6.1995	Rumeenia	
27.6.1995	Slovakkia	
27.10.1995	Läti	
28.11.1995	Eesti	
8.12.1995	Leedu	
16.12.1995	Bulgaaria	
23.1.1996	Tšehhi	
10.6.1996	Sloveenia	

*Millised on ülejäänud riikide huvid ja probleemid.
Täida tabel lõpuni.*

EUROOPA LIIDU LAIENEMISE järgmises staadiumis soovivad EL-iga liituda praeguste liikmesmaadega võrreldes täiesti erineva ajaloo ning sellest tulenevalt spetsiifilise ühiskonnamudeli, sotsiaalse struktuuri ja identiteediga riigid. Nende riikide EL-i integreerimine on ajaloo suurimaid väljakutseid. Ainuüksi kriteeriumide määramine, mis võimaldaks hinnata iga maa valmisolekut EL-iga liitumiseks, on keeruline ning ideoloogiliselt riskantne ülesanne. Maastrichtis formuleeritud laienemise eesmärgil töötati välja kriteeriumid, mille alusel kandidaatriigid saavad EL-iga liituda. Kriteeriumid kinnitati Euroopa Liidu Nõukogu poolt 22 juunil 1993 Kopenhaagenis ning need on järgnevad:

- Stabiilsed institutsioonid, mis tagavad demokraatia, seaduslikkuse ja inimõigused.
- Toimiv turumajandus ning võime toime tulla konkureeriva EL-i turumajanduse tingimustes.
- Võime täita liikmesriikidele pandud kohustusi, kaasa arvatud poliitiliste, majanduslike ja rahaliitu puudutavate ülesannete elluviimisel.

Ülesanded, mida Euroopa Liit kohustub täitma enne uute liikmete vastuvõtmist:

ÜHISTE TEGEVUSVALDKONDADE muutmine ning tulevaste tegevusvaldkondade jaoks uute suundade väljatöötamine, siseturu tugevdamine ühtse valuuta tingimustes, tööhõive soodustamine ning kodanike vaba liikumise garanteerimine piirkonnas, kus seadus ja kord ning sisemine julgeolek on tagatud.

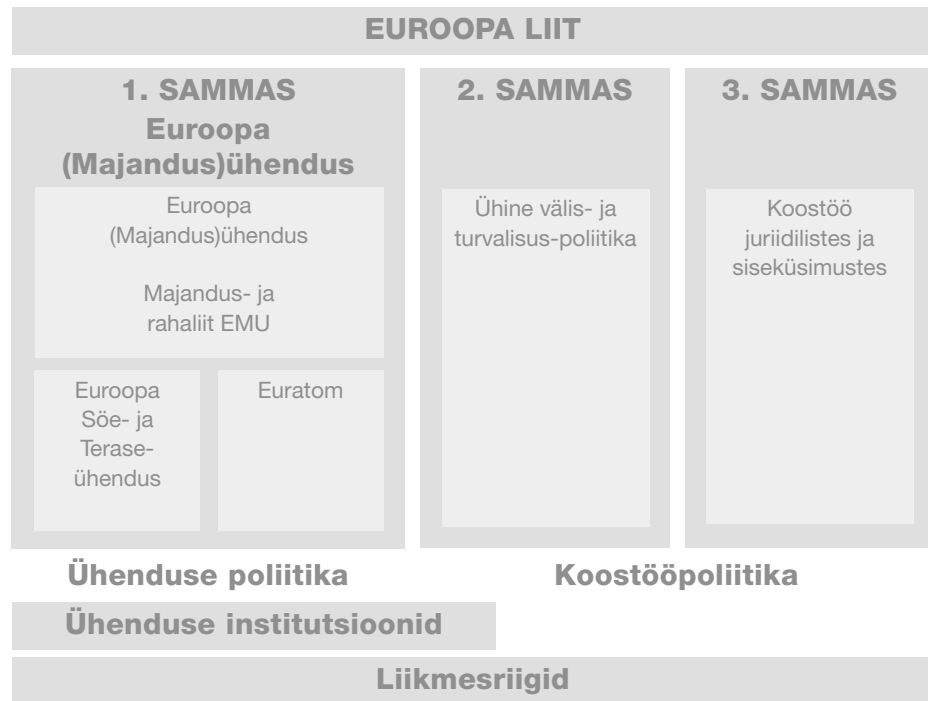
Euroopa Liidu institutsioonid

Enne kui alustada

Mida tähendab "institutsioon"? Milleks on vaja erinevaid institutsioone?

EUROOPA LIIT KOOSNEB 3-ST Euroopa ühendusest ja ühistest tegevusvaldkondadest, millistes tegevus toimub kooskõlastatud põhimõtete alusel ja protseduuriireeglite kohaselt. Neist moodustub struktuur, mida ametlikult nimetatakse Euroopa Liidu kolmeks piilariks ehk tugisambaks. Terminoloogias põhjustab segadust asjaolu, et mõistel "Euroopa Ühendus" on 2 tähendust - kitsam ja laiem. Kitsamas tähenduses Euroopa Ühenduse all mõeldakse endist Euroopa majandusühendust EEC (*European Economic Community*), millest Maastrichti lepinguga jäeti välja sõna "majandus". sellesse ühenduse kitsamasse mõistesse kuuluvad siseturg ning majandus- ja rahandusliit EMU (*Economic and Monetary Union*). Euroopa Ühenduse laiemad mõisted alla kuulub kogum, mille moodustavad Euroopa Sõe- ja Teraseühendus (*European Coal and Steel Community*), Euroopa (Majandus)ühendus (*European (Economic Community)*) ja Euroopa Aatomienergiaühendus (*Euratom*), mis juriidiliselt on iseseisvad üksused. Tähtsaim neist on majandusühendus, mistõttu seda tihti kasutatakse üldmõistena. Juriidilistes tekstides kasutatakse mitmest Euroopa ühendusest (*European Communities*). Alguses igäühel neist olid omad juhtimisorganid, mis aga sulatati ühte 1967. aastal, millest alates kõikide ühenduste ühisteks institutsioonideks said Nõukogu ja Komisjon.

Euroopa Liidu struktuur skemaatilisel kujul

EUROOPA LIIDU TÄHTSAMAD valitsusorganid on Euroopa Ülemkogu, Euroopa Komisjon, Euroopa Parlament ja Euroopa Ühenduste kohus. Lisaks neile tegelevad Euroopa Liidu töö juhtimisega ka Kontrollkoda (Audiitorkohus), Euroopa Keskpang ja Euroopa Investeeringuspank. Juhtorganite nõuandvate ekspertkomiteedena tegutsevad Majandus- ja sotsiaalkomitee ning Regioonide komitee.

Euroopa Liidu Nõukogu

KÕIGE KÕRGEMA OTSUSTUSÕIGUSEGA institutsioon on Euroopa Liidu Nõukogu, mille struktuur on muutuv sõltuvalt lahendamist vajavate küsimuste iseloomust. Nõukogu on parlamendi kõrval teine seadusandlik institutsioon ja tal on otsustusõigus (kooskõlastatult parlamendiga) ka eelarve küsimustes. Euroopa Liidu Nõukogu koosneb liikmesriikide valitsuste esindajatest ja käib koos kas valitsusjuhtide ja riigipeade tasandil Euroopa Ülemkoguna või liikmesriikide ministrite tasandil Euroopa Ministrite Nõukoguna.

EUROOPA ÜLEMKOGUSSE kuuluvad liikmesriikide valitsusjuhid ja riigipead, Euroopa Komisjoni president, välisministrid ja üks Euroopa komisjoni liige. Paaripäevaseid kohtumisi korraldatakse vähemalt kaks korda aastas. Poole aasta kaupa on eesistujaks järgemööda kõigi liikmesriikide esindajad. Ülemkogu ülesandeks on Euroopa Liidu poliitika üldiste suundade kavandamine, konkreetse poliitika töötab välja Ministrite Nõukogu.

MINISTRITE NÕUKOGUSSE kuuluvad liikmesriikide valitsuste esindajad ministrite ja saadikute või riigiametnike tasandil. Ministrite Nõukogu on Euroopa Liidu kõrgeim otsuseid tegev organ. Nõukogu koosseis muutub sõltuvalt arutatavast küsimusest – alati kogunevad vastava valdkonna ministrid. Ministrite Nõukogul on oma sekretariaat. Nõukogu tegevust valmistab ette liikmesriikide EL suursaadikutest koosnev alaline esindus, mille lühendiks on Coreper (prantsuse keeles *comité des représentants permanents*). Teise sambasse kuuluva ühise välis- ja julgeolekupoliitika küsimused valmistab ette liikmesriikide välisministeeriumide poliitiliste osakondade juhatajatest koosnev poliitiline komitee Copo (*comité politique*). Õigusakte võtab Ministrite Nõukogu vastu hääletamise teel. Iga ministri hääle arv sõltub tema riigi rahvaarvust, seega on suurematel riikidel hääli rohkem. Hääli on kokku 87 ja otsus loetakse vastuvõetuks, kui selle poolt on antud vähemalt 62 häält.

EUROOPA KOMISJON ON Euroopa Ühenduste kõrgeimaks täidesaatvaks võimuks. Komisjon on Brüsselis alaliselt tegutsev kollegiaalne organ, kuhu kaasajal kuulub 20 komissari. Komisjoni teenindab 17000 ametnikku. Komisjon langetab oma otsused lihthäälteenamuse alusel. Komisjon esindab Euroopa Liitu suhetes muu maailmaga, vastutab Euroopa ühendustele pandud kohustuste täitmise eest ja jälgib vastuvõetud otsuste elluviimist liikmesriikides.

KOMISJON VALITAKSE VIEKS aastaks ja selle koosseisu kinnitab Euroopa Parlament. Komisjoni kuulub igast liikmesriigist üks esindaja, suurtest liikmesriikidest (Saksamaa, Suur-Britannia, Prantsusmaa, Itaalia ja Hispaania) kaks. Komissarid ei saa ülesandeid mitte liikmesriikidelt, vaid ühenduselt ning vastutavad ühenduse otsuste elluviimise eest.

Aastal 2000 sõlmitud Nice'i Leping (jõustub pärast ratifitseerimist kõigis liikmesriikides) sätestab hääle jaotuse Nõukogus järgnevalt:

Austria	10
Belgia	12
Hispaania	27
Holland	13
Iirimaa	7
Itaalia	29
Kreeka	12
Luksemburg	4
Portugal	12
Prantsusmaa	29
Rootsi	10
Saksamaa	29
Soome	7
Taani	7
Suurbritannia	29

Pärast laienemist saavad uued liikmesriigid hääli järgnevalt:

Bulgaaria	10
Eesti	4
Küpros	4
Leedu	7
Läti	4
Malta	3
Poola	7
Rumeenia	14
Slovakkia	7
Sloveenia	4
Tšehhi	12
Ungari	12

NIZZA LEPINGUS (a.-st 2000, jõustub lepingu ratifitseerimise järel kõigis liikmesriikides) on arvestatud Liidu laienemisega. alates 2005.-st aastast on igal liikmesmaal üks esindaja Komisjonis. komisjoni liikmete arvu vähendatakse pärast liikmesriikide arvu tõusmist üle 27. liikmete lõpliku arvu üle otsustatakse selle järel, aga see arv ei saa olla suurem kui 27. Selle järel hakatakse liikmete kohti roteerima.

LEPINGUGA TUGEVDATAKSE Komisjoni esimehe volitusi, kes saab õiguse jagada portfelle ja muuta komisjoni liikmete ülesandeid tegevusperioodi vältel, samuti on tal õigus muude komisjoni liikmetega kooskõlastatult paluda liikmel lahkuda Komisjoni koosseisust. Komisjoni teenindav ametkond on jagatud 24 peadirektoraadi (pr. k. *directorat général*, lüh. DG) vahel.

ÜHENDUSI PUUDUTAVATES asjades on Komisjonil algatusõiguse monopol, liidu asjades on tal algatusõigus. Komisjon vastutab kollegiaalselt Euroopa Parlamendi ees.

EUROOPA PARLAMENT on Euroopa Liidu rahvaesindajate koda, mis valitakse viieks aastaks. Valimised toimuvad liikmesriikides mõnevõrra erinevate reeglite kohaselt. Saadikuid on 626. Parlament koguneb vaheldumisi Belgias Brüsselis ning Prantsusmaal Strasbourgis. Saadiku inglisekeelne nimetus on *Member of European Parliament*, lüh. MEP. Saadikud rühmituvad mitte liikmesriikide, vaid parteilise kuuluvuse järgi. laienemise järel Euroopa Parlamendi liikmete piirarvuks on kokku lepitud 732.

EUROOPA PARLAMENDI VOLITUSED on rahvusriikide parlamentidega võrreldes tunduvalt kitsamad. See ei ole ühenduse kõrgeim seadusandlik organ ja tal ei ole algatusõigust. Parlamendi võim piirdub esimese samba valdkonnaga ning Euroopa Liidu eelarve kinnitamisega. Teatud tingimustel võib parlament osaleda ühenduse otsuste langetamisel (ühisotsuse ja koostöö menetlus). Parlament võib nõuda Komisjonilt selgitusi ja teha ettepanekuid uute seaduseelnõude algatamiseks. Nizza lepinguga a. 2000 tugevdatakse Euroopa Parlamendi võimu seadusandluse alal, mida ta jagab nõukoguga.. Lepingusse lisati määrus, mille kohaselt Euroopa Nõukogu võib kinnitada euroopa parteide põhimääruse.

KOOSTÖÖS EUROOPA PARLAMENDIGA tegutseb ombudsman. Ombudsmani institutsioon loodi 1993.a. Euroopa Parlamendi poolt. Tema ülesandeks on läbi vaadata kodanike kaebusi, kontrollimaks võimalikke kuritarvitusi Euroopa Liidu institutsioonides.

Parlamendikohtade jaotus kandidaatriikide vahel (liitumisel)

Poola	50
Rumeenia	33
Ungari	20
Tšehhi	20
Bulgaaria	17
Slovakkia	13
Leedu	12
Läti	8
Sloveenia	7
Eesti	6
Küpros	6
Malta	5

Kokku 737

Esindajate arv:

Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia, Suurbritannia,	24
Poola ja Hispaania	21
Rumeenia	15
Austria, Belgia, Bulgaaria, Tšehhi, Kreeka, Ungari, Holland, Portugal, Rootsi	12
Taani, Soome, Iirimaa, Leedu, Slovakkia	9
Eesti, Läti, Sloveenia	7
Küpros, Luksemburg	6
Malta	5

EUROOPA ÜHENDUSTE KOHUS on Euroopa Liidu keskne tugisammas. See on sõltumatu kogu, millesse kuulub 15 kohtunikku (üks igast liikmesriigist). Võimuperiood on 6 aastat ja kohus asub Luxembourgis.

EUROOPA ÜHENDUSTE KOHUS otsustab Euroopa Ühenduste lepingute tõlgendamise üle (ühendused on juriidilises mõttes iseseisvad üksused!). Tema otsustuspiiri kuuluvad juriidilised vastuolud liikmesriikide, institutsioonide, liidu ja liikmesriikide ning Liidu ja ükiskisikute vahel. Kohtu otsustusõigus ei ulatu teise ja kolmanda samba valdkonda. Kohtul on olemas ka alamaste. Selles on iga liikmesriik esindatud ühe kohtunikuga.

NIZZA LEPINGUGA PÜÜTAKSE parandada tööjaotust kahe astme kohtute vahel, et vältida käsitlemistähtaegade ohtlikku pikenemist liidu laienemise tulemusel. Nähakse ette eriosakondade moodustamine, mis käsitlevad ainult teatud õiguslikke valdkondi ja mis võivad koguneda ka väiksemas koosseisus, kus iga liikmesriigi esindaja ei ole kohal (13 kohtunikku on otsustusõiguse miinimum).

EUROOPA LIIDU EELARVE täitmist jälgib eriline Revisjonikohus, kuhu kuulub igast liikmesriigist üks esindaja, koosseisu kinnitab nõukogu üksmeelse otsusega. Volituste tähtaeg 6 aastat. Revisjonikohus esitab kokkuvõtte ühenduse eelarve täitmisest. Nizza lepinguga soovitatakse tihendada koostööd rahvuslike revisjonikomisjonidega, milleks revisjonikomisjoni president võib moodustada rahvuslike organite juhtidega ühise komitee.

Mõtlemisainet:

Mida peate Euroopa Liidu struktuuride arendamisel olulisemaks – kas demokraatliku esindatuse piisavust, et ka väiksemate maade ja ühiskondlike gruppide hääl oleks paremini kuuldav - või otsustetegemise lihtsustamist, et kogu ühiskonda puudutavate probleemide lahendamine oleks kiirem ja efektiivsem?

Euroopa Liidu tegevusvaldkonnad

MAASTRICHTI LEPINGUS ON välja toodud nn. kolm sammast – peamist valdkonda, milles Euroopa Liit peab oluliseks oma tegevust arendada.

Esimene samm: Euroopa Ühendused (EÜ, Euratom, ESTÜ)

ESIMESE SAMBA TEGEVUSVALKOND on väga lai, kuid on hästi süstematiseeritud ja reglementeeritud. Koostöö süvenemine ning uute, erineva majandusliku potentsiaaliga ja sotsiaal-kultuurilise süsteemiga maade liitumine on kaasa toonud puhtmajanduslike juriidiliste lahenduste seostamise sotsiaalse dimensiooniga, mis tähendab, et majanduslike programmide väljatöötamisel tuleb arvestada näiteks keskkonnakaitse, tööjõu vabaliikumise, koolituse, tehnoloogia-alaste uuringute ja muu sellisega. See muudab oluliselt kogu ühenduse iseloomu ja tegevuse loogikat: riikidevaheline koostöö ei toimu enam ainult puhtmajandusliku kasu saamise nimel, vaid üha enam võimalikult iga ühiskonnaliikme heaolu ja turvalisust silmas pidades. See aga eeldab palju mitmetasandilisemat, tõeliselt demokraatlikku koostööd, milles osalevad kõik ühiskonnakihid. Sellise koostöö arendamine pole kujunenud lihtsalt ja vastuoludeta.

EUROOPA MAJANDUSÜHENDUSE asutamislepingus a.1957 seati eesmärgiks ühtse siseturu moodustamine aastaks 1969, mis aga selle aja jooksul ei õnnestunud. Tolliliidu moodustamisega saavutati küll kaupade vaba liikumine, kuid muud seatud eesmärgid, nagu tööjõu, kapitali ja teenuste vaba liikumine, jäid lubaduseks kuni 1980.-te aastateni. Siseturu moodustamise programm muutus lepingu seaduslikuks osaks 1987. aasta Euroopa ühtsuse dokumendis tähtajaga 31.12.1992.

1988. AASTAL SEATI eesmärgiks majandus- ja rahaliidu moodustamine, kuna dünaamiliselt toimiv ning kiiresti kasvav kaupade- ja rahavoog vajab juhtimiseks sobivat instrumenti. Selle liidu moodustamine on ette nähtud kolmes etapis, millest teine algas 1994.aastal, kui määrati kindlaks valuutadevahelised püsivad kursid ja inflatsioonitase, mille ületamist liikmeksastuval maal ei lubata. Majandus- ja rahaliidu moodustamise kolmas etapp lõpeb ühisraha euro kasutuselevõtmisega alates 1.1.2002.

Euroopa Liidu teine samm.

OSA EUROOPA LIIDU välispoliitilisest tegevusest teostatakse nn. ühenduse-poliitikana, kus toimijaks ühenduse institutsioonid, mille otsused tehakse üldiselt häälteenamuse alusel ja mis on liikmesriikidele kohustuslikud. Sellised alad on põllumajandus, kaubandus ja majandus.

VÄLIS- JA JULGEOLEKUPOLIITIKAT teostatakse riikidevahelise tiheda koostööna, kus taotluseks on formuleerida Euroopa Liidu ühised seisukohad. Sellised otsused tehakse üksmeele alusel. Sellist koostööd arendatakse alates 1970.st aastast ja selle ametlikuks nimetuseks oli Euroopa poliitiline koostöö (*European Political Co-operation, EPC*). Maastrichti lepinguga otsustati koostööd veelgi tihendada ja see nimetati ühiseks välis- ja turvalisuspoliitikaks (*Common Foreign and Security Policy, CFCP*).

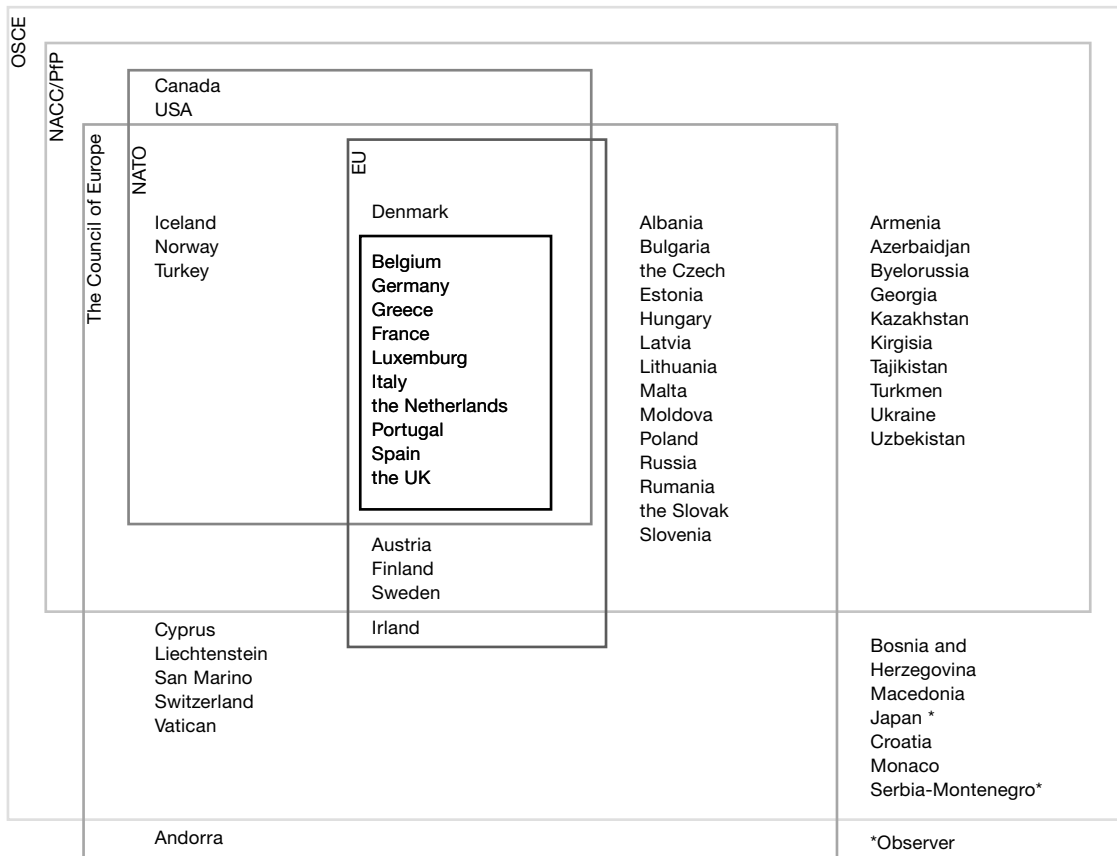
VÄLISPOLIITILINE KOOSTÖÖ toimub regulaarsel alusel. Välisministrid kogunevad sageli arutama välispoliitilisi küsimusi, välisministeeriumide kõrged ametnikud (nn. poliitiline komitee – Copo) kohtuvad veelgi sagedamini ja valmistavad ette ministrite kohtumisel arutatavaid teemasid. Igapäevase koordineerimistöö organina toimib ühendav kommunikatsioonivõrk (COREU). Moodustatakse asjatundjatest koosnevaid töörühmi, kes jälgivad välispoliitilisi protsesse ja sündmusi. Koostöö vormid ja meetodid on sellised, mis võimaldavad jõuda ühiste arusaamade ja üksmeelsete otsusteni. Enamasti esitatakse välispoliitilised ühisotsused maailmale Euroopa Liidu seisukohana, mõnikord aga ka praktiliste tegudena, nagu valimiste jälgimine või majandussanktsioonid. Liikmesriigil on võimalus jääda selles valdkonnas otsusetegemisest kõrvale.

ÜHINE VÄLIS- JA JULGEOLEKUPOLIITIKA ei ole samas mõttes ühine kui näiteks põllumajandus- või tollipoliitika. Näiteks julgeoleku mõiste ei sisalda ühist (operatiivset) kaitsetegevust, vaid tähendab pigem turvalisust sellistes asjades kui relvaeksport ning tuumaenergeetika ja -materjalide küsimused. Sõjalised aspektid ilmnevad EL ja Lääne-Euroopa Liidu suhetes.

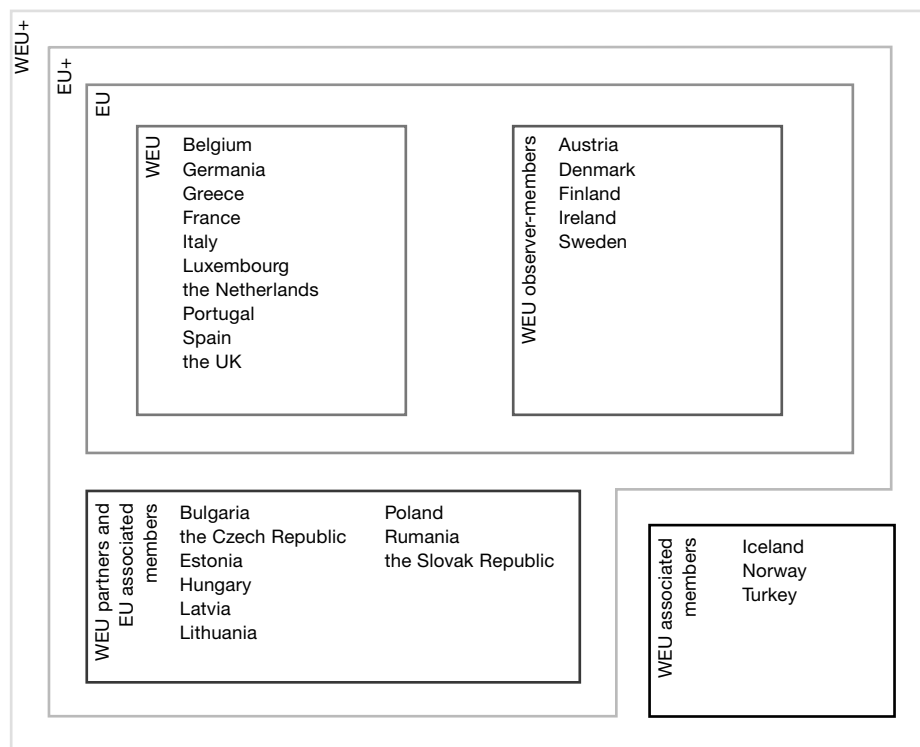
LÄÄNE-EUROOPA LIIT moodustati 1948. aastal Lääneliidu nime all ja selle liikmed muutusid NATO moodustamise järel selle ja Euroopa Ühenduse liikmeteks.

LÄÄNE-EUROOPA LIIDUL on Euroopa Liidu sõjalise tööorganina või praeguses staadiumis veel pigem partnerina eritasemelised koostöösuhted riikidega, mis kas pole veel WEU liikmed või vähemalt esialgu ei kavatse selleks saada, kes aga on eri tüüpi lepingutega seotud Euroopa Liidu ja Nato-ga.

Different European integration instruments (=organisation)

EU JA WEU ON EUROOPA organisatsioonid, mille liikmesmaad asuvad Euroopas. NATO on transatlantiline koostööorganisatsioon, millel on peale euroopa riikide liikmeid põhja-Ameerikast. EL riikidest Austria, Iirimaa, Rootsi ja Soome ei ole selle liikmed, olles sõjaliselt sidumatud. Need riigid koos Taaniga ei ole ka WEU liikmed. WEU-l on veel assotsieerunud liikmed ja vaatlejaliikmed ning assotsieerunud partnerid. Assotsieerunud liikmeteks on NATO-sse kuuluvad Euroopa riigid, mis on Euroopa Liidu liikmeteks. Vaatlejaliikmeteks on EL liikmesmaad, mis ei kuulu NATO-sse. Assotsieerunud partneriteks on need Kesk- ja Ida-Euroopa riigid, millistel on olemas assotsieerumislepingud Euroopa Liiduga. Järgnev skeem illustreerib välis- ja julgeolekupoliitiliste suhete süsteemi:

EUROOPA NÕUKOGU ISTUNGIL Helsingis 1999 aastal seati aastaks 2003 eesmärk, et ollakse 60 päeva jooksul võimelised formeerima 50 000-60 000 meheline sõjaväe ülesannete täitmiseks vastavalt EL Lepingu artiklile nr. 17: "teostama humanitaarseid ja päästeoperatsioone, kindlustama rahuvalvet ning kriisiolukorras sekkuma ning rahu taastama". Nimetatud funktsioonide täitmiseks luuakse alaline poliitiline ja julgeolekukomitee, sõjakomitee ning ühendatud peakorter.

Euroopa Liidu kolmas samm

MAASTRICHTI LEPING MÄÄRATLEB koostöö juriidilistes ja siseasjades (Co-operation in Justice and Home Affairs) Euroopa Liidu kolmanda tugisambana, kuna majanduskoostöö laienemisega kaasnev tööjõu ja kapitali vaba liikumine loob ka kuritegevusele laiemad võimalused. See tähendab nii narko- ja relvakaubanduse laienemist kui ka maksupettusi. Efektiivne võitlus seda liiki kuritegevuse vastu eeldab laialdase infobaasi ja selle alusel toimuva koostöö olemasolu. Sellealast koostööd arendatakse valitsustevahelise koostööna, kus otsused tehakse üksmeele alusel.

KOOSTÖÖ JURIIDILISTES JA siseasjades hõlmab ka turvapaiga taotlusi, immigratsioonipoliitikat, kolmandate maade kodanike kohtlemist, välispiiride valvet, tolliküsimusi ning politsei koostööd tsiviil- ja kriminaalasjades. EL maad käsitlevad kolmandate maade kodanike viisasid ühtsetel alustel. 1985. aastal 5 riigi vahel sõlmitud Schengeni leping on 1997. aasta Amsterdami lepinguga laiendatud muudele EL riikidele, v.a. Suurbritannia ja Iirimaa. Euroopa kodanikustaatus eeldab takistusteta liikumist EL alal.

EESMÄRGIKS ON SEATUD Europoli juurde Eurojust-nimelise uue koostööorgani moodustamine, kuhu kuuluks prokuröre, kohtunikke ja politseiametnikke ja mille ülesandeks saab olema rahvusriikide ametnike abistamine organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses.

Mõtlemisainet:

Kas ühisotsustuse valdkondi peaks laiendama? Millistes valdkondades peate koostööd edasise arengu suhtes eriti oluliseks?

Kas leiate, et on kaasatud valdkondi, milles ühisotsuste tegemine võiks kahjustada rahvuslikke huve ja võimalusi kohapeal asju paremini korraldada?

Euroopa Liidu sotsiaalne ning inimlik dimensioon

EUROOPA ÜHENDUSTE integreerumisel on inimlik dimensioon algusest peale väga suurt rolli mänginud, kuna assotsieerumise põhiliseks põhjuseks oli konfrontatsiooni ja konfliktide vältimine, rahuliku ja väärrika elu kindlustamine ning teaduse ja majanduse arengul põhineva heaolu pideva kasvu tagamine. Kuid inimliku dimensiooni arengus võib täheldada, et Euroopa Liidu varasematest liikmesriikidest oluliselt erineva kultuuri- ning majandustraditsioonidega riikide ühinemine on suurendanud vajadust integratsiooni inimliku ja sotsiaalse dimensiooni ühtse tõlgendamise järele. Mida keerulisem see dimensioon on, seda suurem on vajadus ühtlustamise järele. Nimetatud tunnusjoon muudab Euroopa Liidu kui integratsioonivormi väga spetsiifiliseks võrreldes ükskõik millise varasema analoogse nähtusega ajaloost. Seetõttu on esialgne, peamiselt majandusliku iseloomuga koostöö jõudnud oma arengus ka sellistesse poliitilistesse valdkondadesse, mis mõjutavad inimeste sotsiaalset elu ning heaolu. Siinkohal võib nimetada sotsiaalseid ning regionaalpoliitilise probleeme, keskkonnakaitset, tarbijakaitset, kultuuri-, tervishoiu- ning haridusprobleeme.

UUS MÕISTE – *Euroopa Liidu kodakondsus* – ühendab endas kõik need probleemid selles mõttes, et igal inimesel on *kõik põhiõigused* sõltumata Euroopa Liidu liikmesriigist. Euroopa Liidu kodanikul on õigus valida ja olla valitud kohalike omavalitsuse organites sõltumata sellest, millises liikmesriigis ta elab. Igal kodanikul on samasugused õigused ka Euroopa Liidu valimistel ning kõigil kodanikel on õigus küsimustega pöörduda EL-i ning ombudsmani poole. Kui Euroopa Liidu kodanik reisib väljaspool EL-i riike, võib ta oma õiguste kaitseks abi saamiseks pöörduda ükskõik millise EL-i riigi diplomaatilise esinduse poole.

2000 AASTA DETSEMBRIS toimunud EL-i liikmesmaade valitsuskonverentsil *Nice'is* anti välja Euroopa Liidu kodanike **PÕHIÕIGUSTE HARTA**. Kuues peatükis leiavad määratlemist EL-i kodanike õigused: inimväärikus, vabadus, võrdsus, ühine vastutus, tsiviilõigused ning õiguste rakendmine. Põhiõiguste Harta põhineb Euroopa Inimõiguste Hartal, mis käsitleb inimõigusi ja põhivabadusi ning EL-i liikmesriikide konstitutsioonilist pärandit.

Sotsiaalpoliitika

EUROOPA ÜHENDUSTE põhilepingud eeldasid, et majanduslik koostöö ning jätkuv heaolu loovad tingimused sotsiaalpoliitiliste erinevuste ühtlustumiseks.

Turumajanduse iseregulatsioon ei ole aga osutunud piisavaks. 1987 aasta Ühtne Euroopa Akt pani aluse valitsustevahelisele koostööle sotsiaalpoliitika ühtsustamise eesmärgil.

SISETURU TUGEVDAMISE eelduseks on *tööjõu vaba liikumine*, kuid selleks on vaja garanteerida ka võrdsed minimaalsed sotsiaalsed tagatised. Põhieesmärgiks on tööhõive suurendamine, eriti noorte ning pikajaliselt töötute rakendamine. Siseturu ühtsustamine loob selleks paremad eeldused.

1989 AASTAL VÕETI VASTU Ühenduse Harta Töötajate Sotsiaalsetest Põhiõigustest (väljaarvatud Suurbritannia), kuid selle põhipuuduseks oli asjaolu, et see polnud kohtustuslik vaid ainult soovitusliku iseloomuga. Nimetatud harta alusel on Euroopa Komisjon vastu võtnud tööalast tervishoidu ning ohutustehnikat puudutavad direktiivid, mis määratlevad teatud minimaalsed tingimused, mis on kõikidele liikmesriikidele kohustuslikud. Alates 1985 aastast toimub sihiteadlik koostöö tööandjaorganisatsioonide ning ametiühingute vahel kutsehariduses, uue tehnoloogia juurutamisel, tööturu poliitikas ning kasulike Euroopa lepingute sõlmimisel.

MITTEKÜLLALDASED JÕUPINGUTUSED viisid Maastrichti Lepingu sõlmimiseni. Kõikehõlmavat sotsiaalpoliitilisi probleeme käsitlevat lepingut pole Suurbritannia vastuseisu tõttu sõlmitud.

Mõtlemisainet:

Kas Euroopa Liit peaks arenema liberaalsemas või sotsiaaldemokraatlikumas suunas? Põhjendage.

(Euroopa traditsioonis tähendab liberalism seda, et riigi roll ühiskonnas ja majandusel on minimaalne. Sotsiaaldemokraatia peab ühiskonna põhiliseks tööriistaks riiki, mis tänu demokraatlikule kontrollile on võimeline ja kohustatud vastutama nii ühiskonna kui majanduse ning ühiskonna kõigi liikmete elustandardi parendamise eest.)

Otsusetegemise põhimõtted ja mehhanismid Euroopa Liidus

SÕLTUMATU RIIGI KODANIKE jaoks, kes peavad referendumil otsustama, kas liituda Euroopa Liiduga või mitte, on kindlasti kõige olulisemad küsimused - kuidas toimub oluliste poliitiliste otsuste vastuvõtmine EL-s ning kas nende oma riik on reaalselt suuteline oma kodanike õigusi kaitsma. See on äärmiselt oluline väiksemate riikide kodanikele olukorras, kus suured liikmesriigid, soovides EL-i laienemist, püüavad kehtestada otsusetegemise mehhanisme, mis põhinevad elanike arvu peal. Enamus tulevasi liikmesriike on väikesed ning nad erinevad vanadest liikmesriikidest nii oma ajaloo, kultuuri kui majanduse poolest.

Otsuste tüübid:

Määrus on tervikuna siduv ning liikmesriigis vahetult kohaldatav Euroopa Liidu õigusakt.

Direktiiv on Euroopa Liidu õigusakt, mis kohustab liikmesriiki teatud valdkonnas oma siseriikliku seadusandluse antud direktiiviga ühtlustama. Kui liikmesriik ei ole seda etteantud aja jooksul teinud, on direktiiv vahetult kohaldatav.

Otsused on tervikuna kohustavad ning oma adressaadi suhtes siduvad Euroopa Liidu aktid.

Soovituste abil väljendavad Euroopa Liidu institutsioonid liikmesriikidele või üksikisikutele oma vaateid käsitletavate probleemide kohta. Soovitused ei ole õiguslikult siduvad.

Otsustamismenetlused

OTSUSTAMISMENETLUSED ERINEVAD oluliselt sõltuvalt tugisamba valdkonnast – esimene samm tegeleb liidu poliitikaga, teine ja kolmas samm koostööpoliitikaga. Ühine välis- ja julgeolekupoliitika ning koostöö siseasjades ja õigusküsimustes nõuavad ühehäälselt otsust ning nii liikmesriikidel kui Komisjonil on õigus asja algatada. Liidu poliitikasse puutuvates küsimustes on Komisjonil ainuõigus esitada Nõukogule ettepanekuid arutamiseks ja otsusetegemiseks. Liikmesriikide kõrgelseisvad ametnikud ja eksperdid töötavad materjali läbi ja esitavad selle Coreper'i komiteele, mis koosneb liikmesriikide alalistest esindajatest ning komitee saadab selle omakorda edasi Ministrite Nõukogule otsusetegemiseks. Kui madalama astme organ on arutlusel olemas küsimuses jõudnud ühehäälselt otsusele, kinnitab järgneva astme

organ selle ilma edasise diskussioonita. Vastasel korral küsimust arutatakse ning kui otsusele ei jõuta, saadetakse materjal edasi kõrgemasse instantsi. Kõige kõrgemaks instantsiks on Nõukogu, mis võib otsuseid vastu võtta ühehäälselt, lihthääldenamusega või kvalifitseeritud hääldenamusega.

PROTSEDUURILISED KÜSIMUSED lahendatakse lihthääldenamusega. Sisulised küsimused lahendatakse kas kvalifitseeritud või lihthääldenamusega sõltuvalt probleemi iseloomust. Siseturgu puudutavad küsimused tuleb lahendada kvalifitseeritud hääldenamusega. Kaudsete maksude ning sotsiaalpoliitikaga seotud küsimused tuleb lahendada ühehäälselt. Praegu loetakse kvalifitseeritud hääldenamuseks 62 häält ning otsuse blokeerimiseks on vaja 26 häält. Saksamaal, Prantsusmaal, Suurbritannial, Itaalia ja Hispaania kokku on 48 häält, ülejäänud 10-l liikmesriigil on 39 häält (vt. Peatükki: Nõukogu).

Tavaliste õigusaktide vastuvõtmisel rakendatakse 3 põhilist menetlust:

Konsultatsioonimenetlus (nõuandev arvamus, kõige vanem), *koostöömenetlus* (alates Ühtsest Euroopa Aktist) ning *koosotsustamismenetlus* (alates Maastrichti Lepingust). Lisaks sellele rakendatakse spetsiaalseid menetlusi, näiteks eelarve arutamisel. *Nõusolekumenetlust* rakendatakse konstitutsiooniliste seadusaktide puhul, mis kujundavad Euroopa Liidu identiteeti ja struktuuri. Konsultatsioonimenetluse puhul võtab Nõukogu vastu ühehäälselt otsuse pärast lugemisi Parlamendis, Majanduslikus ja Sotsiaalses komitees. Antud juhul Parlamendil vetoõigust ei ole.

KOOSTÖÖMENETLUSE PUHUL esitab Parlament Komisjoni ettepanekul oma arvamuse ning see esitatakse Nõukogule kinnitamiseks. Kui Nõukogu ja Komisjoni arvamus langeb kokku, võib otsuse vastu võtta lihthääldenamusega. Komisjoni otsusest erinevat otsust saab vastu võtta ainult ühehäälselt. Kui Nõukogu on esitanud seaduseelnõu kohta oma arvamuse, saadetakse see uuesti täiendavaks arutamiseks Parlamenti tagasi. Kui Parlament kiidab Nõukogu otsuse heaks 3 kuu jooksul või ei võta vastu mingit otsust, jõustub Nõukogu otsus.

KUI PARLAMENT TAHAB seaduseelnõud muuta või tagasi lükata, võib ta esitada vastava ettepaneku. Kui Nõukogul on antud küsimuses üksmeelne arvamus, võidakse otsusetegemise aluseks võtta esimene variant. Parlamendi poolt esitatud muudatusettepanekud, mis ei ole Komisjoni poolt esitatud seaduseelnõuga vastavuses, võidakse Nõukogu poolt kinnitada ainult ühehäälselt. Kui Komisjon kiidab Parlamendi muudatusettepanekud heaks, piisab Nõukogul otsusetegemiseks kvalifitseeritud hääldenamusest. Kui Nõukogu ei ole oma otsust teinud kolme kuu jooksul pärast Parlamendi poolt ettepaneku esitamist, jääb otsus vast võtmata. See tähendab, et nimetatud menetluse korral, mida rakendatakse liiklus- ning põllumajandusküsimustes, on Parlamendil vetoõigus.

KUI PARLAMENT JA NÕUKOGU on ühel ja samal arvamusel, toimub koosotsustamismenetluse puhul töö samamoodi kui koostöömenetluse puhul. Ka Parlamendi poolt esitatud muudatusettepanekute vastuvõtmine toimub samal viisil.

Erandiks on näiteks , kui Parlament informeerib Nõukogu oma kavatsusest Nõukogu otsus tagasi lükata või kui Nõukogu ei ole Parlamendi muudatusettepanekutega nõus. Sellisel juhul saadetakse küsimus lahendamiseks Nõukogu ja Parlamendi ühendatud komisjonile.

Mõtlemisainet:

Milliseid võimalusi näete väiksemate huvigruppide huvide kaitsmiseks Euroopa Liidu struktuurides?

Kellega võtaksite ühendust asjades, mis on teile olulised (euroametnikud, oma maa riiklikud esindajad, teile vastuvõetava programmiga partei esindajad, ...?)

Euroopa Liitu puutuvaid küsimusi

Kellele ja miks on teie arvates integratsioon vajalik?

Mida negatiivset ja ohtlikku te integratsioonis näete?

Kas olete märganud mingeid integratsioonist põhjustatud muutusi? Kirjeldage.

Missugune on eri riikide erikaal Euroopa Liidus?

Missugune on poliitiliste jõudude ja nägemuste vahekord Euroopa Liidus?

Missugune on seadusandliku ja täidesaatva võimu vahekord Euroopa Liidus?

Kuidas vastab demokraatliku osalemise vajadustele esindatus Euroopa parlamendis?

Kuidas võtta arvesse piirkondade erinevused ja tasakaalustada põllumajanduslik tootmine nii, et see end majanduslikult õigustaks? Kuidas arendada regionaalpoliitikat tingimustes, kus maapiirkondade asustatuna pidamine end majanduslikult ära ei tasu? Kas see on paremini lahendatav rahvusriigi või ühenduse vahenditega?

Kas toiduaineid tuleb toota piirkonnas, kus see on kõige tulusamas või tarbijale võimalikult lähedal? Kellel on õigus selle üle otsustada?

Euroopa Liidu seadusandlusest

Enne kui alustada

Mida seostub sulle sõnaga "õigus"?

SIINNE OSA PÜÜAB mitte niivõrd keskenduda praegusele seadusandlusele, vaid vaatluse all on ka õigussüsteemide areng laiemas kontekstis. Õigussüsteemiks teatavasti minetatakse üksteisega haakuvate õigusnormide kogu, mis moodustavad ühtse terviku.

Euroopa õigusajaloost

EUROOPA ÕIGUSSÜSTEEMID ON välja kujunenud alates antiikajast ning saanud praeguse kuju 19. sajandil. Nende arengut mõjutas tugevalt *Rooma õigus*. See kujutas endast Rooma aladel tekkinud ja kehtinud ühtset ja kõikehõlmavat süsteemi. Rooma õiguse aluseks olid 6. sajandil e. Kr. kodifitseeritud 12 tahvli seadused.

ROOMA ÕIGUSELE OLI iseloomulik isikukesksus, omandi puutumatus austamine ja loogilisus. Selgelt eristati eraõigust, mis korraldas inimese eraiseloomuga suhteid, rõhutas osapoolte võrdsust (ka siis, kui üks osapool on riik) ning toimingute vabatahtlikkust, ning avalikku õigust, mis normis üksikisiku ja riigivõimu suhteid, milles üksikisik allub riigile, samuti riigiasutuste omavahelisi suhteid ja töökorda. Oma suunitluse tõttu vabadele kodanikele sai Rooma õigus omale ka tsiviilõiguse (*jus civile*) nime.

KODANIKE JA MITTEKODANIKE vaheliste ning mittekodanike omavaheliste suhete reguleerimiseks tekkis 3 saj. e. Kr. Rooma õiguse kõrvale omaette õigusena *jus gentium*. Sellest kujunes hiljem rahvusvaheline õigus.

PÄRAST ROOMA LANGEMIST toimus endise impeeriumi lääneosas Rooma õiguse lihtsustumine (vulgariseerumine) ja segunemine barbarite õigusega, millest hiljem kasvasid välja tänapäeva Mandri-Euroopa õigussüsteemid – romaani ja germaani. Ida-Roomas (Bütsantsis) seevastu Rooma õigus säilis, kodifitseeriti 544. a. Corpus juris civilis'e nime all ning levis selle kaudu taas Euroopasse. Bütsantsis kehtis Rooma õigus kuni riigi langemiseni 1453. a., Kreekas koguni kuni 1941

ITAALIAS, HISPANIAS JA Lõuna-Prantsusmaal taasavastati Rooma õigus 11. sajandil, selle taaskasutamist soosis tugevalt katoliku kirik. 12.-14. saj. koostati Vatikanis Rooma õiguse põhjal kanooniline ehk kirikuõigus (Corpus Iuris canonicum), mis kehtis 20. sajandi alguseni ja mõjutas tugevalt perekonna- ja pärimisõigust. 15.-16. saj. võeti Rooma õigus omaks Saksamaal.

Isikukesksus

Õigus omandile

Võrdsus seaduse ees

Selgus ja loogilisus

PÄRAST REFORMATSIOONI, kui ladina keelel ja katoliiklusele põhinev Euroopa identiteet kadus, algas suuremas ulatuses kohalike õigusnormide koondamine ühtsetesse temaatilistesse kogumikesse - koodeksitesse. Lõpule jõudis see 19. sajandil.

Tänapäeva Euroopa õigussüsteemid

Tänapäeva Euroopas võib eraldada 3 õigussüsteemi:

1. Romaani ehk prantsuse õigussüsteem. See kujunes 19. sajandi algupoolel Napoleoni poolt alustatud kodifitseerimise käigus (Tsiviilseadustik 1804, Kaubandusseadustik 1807, Kriminaalseadustik 1811). Romaani õigussüsteemile on iseloomulik mitte niivõrd kõige reglementeerimine üksikasjadeni, vaid üldpõhimõtete määratlemine, millest lähtuda.

ROMAANI ÕIGUSSÜSTEEM KEHTIB lisaks Prantsusmaale ka endistes Prantsuse kolooniates ning Napoleoni koodeksi koostamise ajal Prantsusmaale allunud maades (Holland, Belgia, Hispaania, Lõuna-Saksamaa, USA Louisiana osariik jt.)

2. Germaani ehk saksa õigussüsteem. See kujunes väga tugeva Rooma õiguse mõju all (alates 1495. aastast oli Rooma õigus saksakeelsetel aladel seaduse jõuga.) Pikka aega oli Rooma õigus subsidiaarõiguse staatuses (kui kohaliku õiguses oli asja kohta "auk", siis pöörduti Rooma õiguse poole). Kuna saksakeelsed alad olid kaua killustatud, toimus kodifitseerimine hiljem, Saksa tsiviilseadustik jõustus alles 1900. a., hiljem lisandusid sellele kaubandus-, kriminaal- jt. seadustikud.

GERMAANI ÕIGUSSÜSTEEMI iseloomustavad keerukad ja aeganõudvad nõuded oma õiguste fikseerimiseks (dokumentide ja isikute notariaalne tõestamine, kinnisomandi tekkimine alles kinnistusraamatusse kandmisega, avalikud registrid juriidiliste isikute asutamiseks ja lõpetamiseks).

SAKSA ÕIGUSSÜSTEEM kehtib enamikes Ida-Euroopa maades, sh. Eestis, lähedased sellele on ka Põhjamaade, Austria ja Šveitsi õigussüsteemid.

3. Anglosaksi õigussüsteem. See kehtib eelkõige Suurbritannias ja teistes ingliskeelsetes maades, sh. USA-s. Anglosaksi õigussüsteemi erijoonteks on suur õigusaktide hulk ja laialipillatus, koodeksi puudumine, suulise tavaõiguse suur tähtsus ja Rooma õiguse vähene mõju. Eripäraks on ka see, et kohtutel on pretsedendiõigusena võimalus ise õigust luua (vrd. võimude lahususe printsiip). Tänapäeval siiski anglosaksi õigus läheneb Mandri-Euroopa õigusele – kasvab kirjutatud seaduste osatähtsus ja tavaõiguse roll väheneb. Euroõiguse mõjul on Inglismaal alustatud õigusaktide kodifitseerimist, suureneb ka Euroopa Liidu õigusaktide osa.

Seosta Euroopa õigussüsteemid kultuurimudelitega

Napoleon

Üldpõhimõtete tähtsustamine

Prantsusmaa-kesksus

Tugev Rooma õiguse mõju

Õiguste tõestamise keerukus

Saksa-kesksus

Nõrk kodifitseeritus

Suuline tavaõigus

Inglise-kesksus

Euroopa Liidu seadusandlus

KÄSITLEDES EUROOPA LIIDU seadusandlust, oleks tarvilik seostada see Euroopa Liidu ülesehitusega. Euroopa Liit omab kõige rohkem konföderatsiooni tunnuseid, omades samal ajal ka föderatsiooni momente. Põhiline erinevus kahe riigitüübi vahel seisneb kodaniku ja keskvõimu suhete korraldamises – konföderatsiooni puhul suhtleb kodanik keskvõimuga ainult liidu koostisosa (liikmesriigi) kaudu, föderatsioon tähendab kodaniku otsekontakti nii koostisosa kui ka keskvõimuga samaaegselt.

M. Hagopiani järgi on erinevate riigivormide tunnused võrdleva tabelina järgmised:

Konföderatsioon	Föderatsioon	Unitaarriik
1. Nõrk tsentraliseeritus	1. Mõõdukas tsentraliseeritus	1. Tugev tsentraliseeritus
2. Koostisosade suveräänsus	2. Suveräänsus jagatud keskvalitsuse ja koostisosade vahel	2. Jagamatu suveräänsus
3. Toimib otseselt koostisosadele, mitte üksikisikutele	3. Toimib nii koostisosadele kui üksikisikutele	3. Toimib otseselt üksikisikutele
4. Tavaliselt formaalne õigus eralduda	4. Üldiselt ei ole õigust riigist eralduda	4. Ei ole õigust eralduda
5. Koostisosade valitsused võivad keskvalitsusest üle olla	5. Üleriigilise seaduse ülimuslikkus omas sfääris, koostisosadel oma sfääris	5. Üleriigilise seaduse ülimuslikkus. Kohalikud seadused selgelt alluvuslikud.
6. Keskvalitsuse finantseerimine koostisosade poolt	6. Kahekordne maksusüsteem mõlema taseme valitsuse tarvis	6. Ühene maksusüsteem
7. Näited: Muinasaegne Eesti USA enne 1789.a. _veits enne 1848.a. Saksamaa enne 1871.a.	Näited: USA, Kanada, Austraalia, Brasiilia, India, Mehhiko, Venemaa, Saksamaa	Näited: Suurbritannia, Hispaania, Prantsusmaa, Poola, Põhjamaad, Baltimaad

KONFÖDERATSIOONILE VIITAB SEE, et eraldiseisvat seadusandlikku võimu Euroopa Liidus ei eksisteeri, seadusandlik ja täidesaatev võim on omamoodi ühendatud - 1957. a. Rooma lepingu järele algatab poliitikaid ja neile vastavalt seaduseelnõusid ning viib need ellu Euroopa Komisjon, vastavad otsused võtab vastu Euroopa Liidu Nõukogu (Ministrite Nõukogu). Euroopa Parlamendil on peamiselt nõuandev roll.

EUROOPA LIIT EI OLE RIIK, mille ülesehitus lähtub klassikalisest võimudelahususe ideest, vaid rahvusvaheline organisatsioon, kus kõik osalised on võrdsed. Neid esindavad institutsioonid, kel on vaid niipalju õiguseid, nagu liikmed seda soovivad anda.

Föderatsioon või kon-föderatsioon?

Seadusandlus ise läheneb siiski föderatsioonile omasele korraldusele. Näitena olgu toodud Euroopa Ühenduse olulisemad poliitikad pädevuse seisukohalt:

EÜ poliitika	EL lepingu artiklid	Ühenduse pädevus
Põllumajanduspoliitika	32 – 38	Ainupädevus
Transpordipoliitika	61 – 69	Ainupädevus
Majanduspoliitika	99 – 104	EÜ koordineerib
Rahapoliitika	105 – 124	Ainupädevus
Ühtne kaubanduspoliitika	131 – 134	Ainupädevus
Sotsiaalpoliitika	136 – 150	Jagatud pädevus
Regionaalpoliitika	158 – 162	Jagatud pädevus
Keskkonnapoliitika	174 – 176	Jagatud pädevus

Seadusandluse põhimõtted

Poliitikate rakendamise üldpõhimõtted viitavad samuti föderatsioonile:

- **Subsidiarsus:** valdkondades, mis ei kuulu ühenduse ainupädevusse, võtab ühendus meetmeid vaid juhul, kui see on efektiivsem riigi tasandil sekkumisest.
- **Proportsionaalsus:** ühendus ei või oma tegutsemises minna kaugemale kui on vajalik lepingu eesmärgi saavutamiseks.
- **Vahetu kohaldatavus:** ühenduse seadusandlus muutub peale vastuvõtmist automaatselt liikmesriikide õiguse osaks
- **Ühenduse õigusaktide ülimuslikkus liikmesriikide suhtes;** teatud poliitikate osas on liikmesriikidel vabadus otsustada, kas ja mis määral nad poliitikas osalevad.
- **Lojaalsus:** liikmesriigid peavad ühenduse pandud kohustusi täitma ja olema lojaalsed

Õigusallikad

Üldjoontes jagunevad Euroopa Liidu õigusallikad järgnevasse liikidesse:

VT Ptk.2.

1. **esmased õigusallikad** (otsused riikide vahel või tasandil), nende alla kuuluvad
 - asutamislepingud
 - konventsioonid riikide vahel
 - ühenduse välislepingud

2. teisesed õigusallikad (Euroopa Liidu institutsioonidelt), näitena

- määrused (regulations)
- direktiivid (directives)
- otsused (decisions)
- pretsedendi õigus (case law)

ERILINE OSA EUROOPA õigussüsteemi arengus on olnud Euroopa Ühenduste Kohtul. See on Euroopa Liidu ainus õigusliku kontrolli organ ülesannetega, mis tavalisest kohtust on suuremad.

Euroopa Ühenduste Kohtul on kaks astet: Euroopa Kohus (*The European Court of Justice, ECJ*) ning Esimese Astme Kohus (*The Court of First Instance - CFI*). Mõlemad kohtud peavad kindlustama lepingute korrektse tõlgendamise ning rakendamise.

EUROOPA ÜHENDUSTE Kohtu põhiroll on lepingutest tulenevate vaidluste lahendamine. Selle pädevusse kuulub olla:

- konstitutsioonikohus: selgitada õiguslikke suhteid Euroopa Liidu institutsioonide ning Euroopa Liidu ja liikmesriikide vahel.
- õigusloome järelvalve teostaja: kontrollida teiseste õigusaktide kooskõla üle asutamislepingu ja üldiste õiguspõhimõtetega;
- halduskohus: teha otsused juriidiliste ja füüsiliste isikute poolt Euroopa Liidu suhtes esitatud hagide alal
- tsiviilkohus: määrata kindlaks lepinguvälise vastutuse ja vaatab läbi kahjutasu nõuded
- vahekohus: etendada vahekohtuniku rolli osapoolte kokkuleppel

NEIST PÄDEVUSTEST kuulub valdav osa Euroopa Kohtule, Esimese Astme Kohus tegeleb ainult Komisjoni otsustega ning personaalküsimustega.

EUROOPA ÜHENDUSTE KOHTU otsused aitavad täita lünki ühenduse õiguses. Need on osapooltele siduvad ning avaldatakse Euroopa kohtu aruannetena, otsuste sisulised osad ilmuvad Euroopa Liidu Teatajas. Enamus kohtuotsuseid on olnud seotud majandusvaldkonnaga (konkurentsioigus ja ühine majanduspoliitika).

KUI KOHUS MÕNE Euroopa Liidu õigusakti kehtetuks tunnistab, on otsus kõigile osapooltele siduv, kuid täitmisele saab seda pöörata vaid nende otsuste puhul, mis kätkevad endas maksimalkorraldust või mida liikmesriikidel on võimalik rakendada. Kuni 1993. aastani sõltusid kohtu otsused sellest, kuivõrd liikmesriikidel oli taht neile otsustele alluda, alates 1993. aastast võib kohus määrata trahve neile liikmesriikidele, kes tema otsuseid ei täida.

**Euroopa Kohus
Luksemburgis**

Eesti seadusandlus ja Euroopa liit

KUNA EESTI ESITAS 1995. A. taotluse Euroopa Liitu astumiseks, laienesid Eestile 1993.a. kandidaatriikidele kehtestatud kolmikriteeriumid (seaduslikkuse, inimõiguste, demokraatia ja vähemuste kaitse tagatus; toimiv turumajandus, mis on Euroopas konkurentsivõimeline; suutlikkus täita liikmeks saamisega kaasnevaid kohustusi - seadused, poliitilised eesmärgid, Rahaliiduga ühinemine). Seadusandluse seisukohalt tähendab see Eesti seaduste ühtlustamist Euroopa Liidu nõuetega.

1992. A. PÕHISEADUS võeti vastu pärast rahvahääletust ning 1938.a. põhiseaduse p.1 alusel. Põhiseaduse vastuvõtmisele järgnesid põhjalikud muutused Eesti seadusloomes, eriti tsiviilõiguse alal. Selle tähisteks on

- **Eraõiguse** reform (mille käigus võeti vastu asjaõigusseadus 1993, tsiviilseadustiku üldosa 1994, pärimisõigus 1996, perekonnaõigus 1994, võlaõigus 2001), ning
- **Karistusõiguse** reform (sh. surmanuhtlusest loobumine, ning uue vangistusseadustiku vastuvõtmine 2000)

EDASINE SEADUSANDLUSE areng põhineb Euroopa Liidu poolt ühinemisläbirääkimistel esitatud tingimustele, millega kandidaatriik peab täielikult tunnustama kehtivaid Euroopa Liidu õiguskogumeid:

- Euroopa Liidu lepingute sisu, põhimõtted ja eesmärgid
- Euroopa Liidu lepingute põhjal kehtestatud seadustik ja Euroopa Ühenduste Kohtu kohtulahendid
- Euroopa integratsiooniprotsessi vältel vastuvõetud avaldused ja otsused
- Ühisaktsioonid, ühised seisukohad, deklaratsioonid, kokkuvõtted ja teised aktid ühise välis- ja julgeolekupoliitika valdkonnas
- Ühisaktsioonid, ühised seisukohad, allakirjutatud konventsioonid, otsused, avaldused ja teised kokkulepitud aktid õigus- ja siseasjade raamistikus ning Euroopa Ühenduse poolt rahvusvahelised lepingud ja liikmesriikide endi vahel liidu tegevuse kohta sõlmitud lepingud.

EESTI ON SELLEGA täielikult nõustunud, kuid peab vajalikuks ülemineku perioodide rakendamist teatud küsimustes.

SEADUSANDLUSE SEISUKOHALT on Eesti liitumisläbirääkimised üsna keeruline protsess, kuna Euroopa Liidu enda õigusaktid muutuvad kiiresti (näiteks ei muutu vanad õigusaktid uute vastuvõtmisel kehtetuks, vaid kehtivad uuendamata jäänud osas edasi). Hetkeseisuga on Euroopa Liidu reeglistikus üle 12 000 õigusakti (kokku ca 80 000 lehekülge), enamus neist puudutab siseturgu ja jõustus 1990.-te aastate alguses. Ka erineb Eesti seadusandlus tuntavalt varem liiduga ühinenud riikide omast.

Mõtlemisainet

milline saab olema Euroopa Liidu õigussüsteemide lähenemise protsess – milline õigussüsteemi tüüp muutub domineerivaks

kuivõrd saab edaspidi rääkida Eesti “oma” seadusandlusest, juhul kui Euroopa Liit suundub föderatsiooni suunas (võrdluseks – 1960.-70.-tel aastatel tekkis Eestis NSVL seadustiku kõrval “oma” ENSV seadustik (sh. kriminaalkodeks).

millised probleemid eesti seadusandluses veel eksisteerivad enne Euroopa Liiduga liitumist

Milline õigussüsteem on teile kõige vastuvõetavam ja miks?

Kodanikuvabadused ja õigused

Enne kui alustada

Mis vahe on inimõigustel ja kodanikuõigustel?

Kummad õigused on ülimald? Miks? Nimeta neid.

POLIToloogilises käsituses on kodanik kodanikuõigustega isik. Kodanikuõigused on eriõigused, mida inivid kasutab riigis ja riigi suhtes – näiteks valimisõigus, õigus töötada riigiametites, kohustus riiki kaitsta.

Kodaniku mõiste ajaloost

VANA-KREEKAST sai alguse kodaniku mõiste. Seal tähendas Politeia nii kodanikuõigust, kodanikkonda kui riigikorraldust. Kodanikenimistusesse kuulusid täisealiseks saanud pojad ja äsja kodanikuõiguse saanud täisealised mehed. Nimistusse saamise eelduseks oli maa omamine ja päritolu. (Periklese reformidega 450 e. Kr. oli Ateena kodanikuks saamise eeldus mõlema vanema kodakondsus). Sama põhimõte kehtis hellenismi ajal. 3. sajandist on teateid ka naiste kodanikuõiguste kohta.

ROOMA kodanikukäsitlus sarnanes Kreeka omale. Kodanikenimistud koostati kodaniketsensuse (loenduse) põhjal, kriteeriumid olid samad, mis Kreekas. Kodakondsuse (civitas Romana) sai laps sündides, kui mõlemad vanemad olid kodanikud. Kodakondsust võidi ka kinkida ja anda vabakslastutele.

1. SAJ. E. KR. SAID kodanikuõigused kõik Itaalia elanikud, 212 p. Kr. kõik impeeriumi vabad elanikud. Kodanikul olid oma tunnused: nimi, õigus kanda toogat, riigimaksude maksmise ja sõjaväeteenistus-kohustus, õigus hääletada rahvakoosolekul, passiivne valimisõigus, edasikaebamisõigus karmi karistuse korral, lepingute ja abielu sõlmimise õigus. Kodakondsus võeti ära orjaks muudetud ja pagendatud isikult ning neilt, kelle kohta tegi sellekohase otsuse rahvakoosolek. Kodakondsuse ebaseaduslik omastamine oli karistatav.

KESKAJAL SEOSTUVAD kodanikuõigused eelkõige linnadega. Igas linnas oli välja kujunenud oma kindel kodanikkond, kes võis osaleda linna juhtimises ning samas pidi tegelema linna kaitsmisega. Linnakodaniku staatus oli samuti päritav. Kodanikuks võis saada ka "1 aasta ja 1 öö" õiguse põhjal, s. t. kodanikuks võisid saada põgenikud, kes suutsid ennast linnas ühe aasta ja ühe öö varjata.

RIIKLIKUL TASANDIL hakkas taas tekkima vajadus riigi ja alamate kohustuste määratlemiseks 13. sajandil seoses kuningavõimu tugevnemisega. Esimese taolise dokumendina võib nimetada Magna Charta Libertatum vastuvõtmist Inglismaal

Vabad
maaomanikest
mehed

Linnakodanikud

1215, millega keelati ebaseaduslikud arreteerimised. 1265 kutsuti kokku esimene rahvaesindus – parlament. 17. sajandil Inglise revolutsiooni käigus riigi ja kodanike võimupiiride määratlemine jätkus, lõppedes 1688 aastal kuninga ja parlamendi võimupiiride täpsustamisega.

KODANIKU ÕIGUSTEGA on seotud põhiseaduse mõiste. Selle kujunemine algas valgustusajal – *Ch. Montesquieu* töötas välja võimude lahususe teooria, millest sai riigikorralduse üldine põhimõte, mis on säilinud tänapäevani. Esimesed Montesquieu vaimus koostatud põhiseadused võeti vastu 1787 USA-s, 1790 Prantsusmaal, hiljem Poolas, Belgias jne.

19. SAJANDIL MUUTUS võitlus põhiseaduste eest Euroopas üheks poliitilise võitluse põhiküsimuseks, üldjoontes lahenes see 1848-1849. a. revolutsioonide käigus. Sellest ajast alates võib rääkida moodsate põhiseaduste ajastust. 20. sajandi kodanikuõiguste arengut iseloomustab valimisõiguse laienemine vaesemate elanikkonnakihtide ja naiste arvel (esimese riigina, kus naiste valimisõigust rakendati, oli Soome 1906.a., 1920.-tel aastatel muutus naiste valimisõigus üldiseks).

TÄNAPÄEVANE PÕHISEADUS peaks kodaniku seisukohalt tagama järgmised momendid:

1. võimude lahusus – seadusandluse, täidesaatva ja kohtuvõimu eraldatus ja sõltumatus üksteisest
2. võimude koostöömehhanism
3. garantiid võimu kuritarvitamise vastu
4. põhiseaduse muutmise rahulik tee vastavalt olude arengule
5. kodanike vabaduste ja õiguste kaitse

Euroopa Liidu kodaniku õigused ja kohustused.

EUROOPA LIIDU KODANIKU mõiste tundub alguses üsna segane ja laialivalgub, kuna tegemist ei ole klassikalise riigiga, vaid konföderatsioonilaadse ühendusega, kus kodanikud suhtlevad keskvõimuga vaid vaheastmete s. t. liikmesriikide kaudu. Ainuke erand on Euroopa Liidu liikmesriikide kodanike võimalus valida Euroopa parlamenti. Kuid selle volitused pole paraku võrreldavad liikmesriikide parlamentide omadega. Nii on mõistetav, et tavakodaniku jaoks on Euroopa Liit abstraktsevõitu umbisikuline nähtus. Selge näide on vähene valimisaktiivsus Euroopa Parlamendi valimistel.

EUROOPA LIIDUL PUUDUB ühine põhiseadus, mis kodanikuõigused ja kohustused sätestaks. Seetõttu ei saa rääkida Euroopa Liidu kodanikest ning nende õigustest ja kohustustest selle riigiõiguslikus tähenduses. Tegu on rohkem meetmete kirjeldamisega, mis kodanikke vahetult mõjutavad.

Parlament

Põhiseadus

**Valimisõiguse
laienemine**

VT tabel lk. 24

**Euroopa Parlamendi
valimine**

**Maastrichti leping:
Euroopa kodanik**

SISULISELT ALGAS EUROOPA Ühendus(t)e liikmesriikide kodanike ühiste õiguste määratlemine juba 1970.-tel aastatel, pärast üleminekut ühtsele majandusruumile. 1979 toimusid esimesed Euroopa Parlamendi otsevalimised. Ühise kodakondsuse põhimõtteid ja kodaniku konkreetne kaitse sätestati 1993. aastal Maastrichti lepingus. Selle järgi saavad Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud automaatselt Euroopa Liidu kodakondsuse. Euroopa Liidu kodaniku lähemad õigused sätestati järgnevalt:

- õigus elada Euroopa Liidu mis tahes paigas
- õigus valida ja olla valitud Europarlamendi valimistel selles liidu liikmesriigis, kus nad elavad; samasuguste õiguste laiendamine järk-järgult ka kohalike omavalitsusorganite osas
- saada kolmandates riikides viibides võimalus, kui oma päritoluriigi esindus seal puudub, diplomaatilist ja konsulaarkaitset iga teise liikmesriigi esindusest
- õigus pöörduda ombudsmani (õigusvalvuri) ja petitsiooniga Euroopa Parlamendi poole Liidu institutsioonide haldusliku omavoli asjus
- Euroopa Liit peab austama inimeste põhiõigusi, mis on tagatud Euroopa inimõiguste konventsiooni ja liikmesriikide põhiseadustega

MAASTRICHI LEPING PÜÜDIS esmakordselt tekitada otsesemat suhet kodaniku ja Euroopa Liidu vahel. Samas on küll kirjeldatud liidu kodaniku õiguseid, kuid pole mainitud ühtegi kohustust.

kohustused puuduvad

1997. AAASTA AMSTERDAMI lepinguga avardati Euroopa Liidu kodakondsuse mõistet veelgi. Rõhutati kodanike põhiõigusi, vajadust tuua Euroopa Liit kodanikule lähemale ning muuta Liit avatumaks. Konkreetsem kokkulepe oli selles, et igaühel, kes liikmesriigis elab, peab olema õigus pääseda ligi dokumentidele, mida säilitavad Euroopa Parlament, Nõukogu ja Komisjon. Kuid põhiküsimus – millisel kujul Liitu edaspidi juhtima hakatakse ja kui suured saavad olema kodanike õigused vahetult toimuvat mõjutada – jäi ka tookord lahtiseks.

Mõtlemisainet

Kas Euroopa Liidu areng peaks kodaniku seisukohalt kulgema liberaalsemas või sotsiaaldemokraatlikumas suunas? Põhjendage.

Kuidas muuta Euroopa Liidu praegune juhtimine kodanike poolt rohkem jälgitavaks/mõjutatavaks?

Millised on Eesti võimalused otsustamise mõjutamiseks? Eesti piirid poolt – kuidas selgemalt määratleda poliitilist vastutust?

Kas Euroopa Liidu kodaniku kohutused ja õigused peavad olema määratletud eraldi dokumendis või isegi põhiseaduses?

Milline on tuleviku E L kodakondsuspoliitika olemus?

Millised on praegu EL maade kodanike õigused Eestis ja vastupidi? Millised saavad olema muutused Eesti kodakondsuspoliitikas pärast EL ühinemist?

Milline eestlaste valmisolek ühinemiseks EL?

Mida näitab praegune statistika eestlaste valmisolekust saada EL kodanikeks?

Mille järgi tunneb ära vabasisid valimisi?

Poliitilised parteid Euroopa Liidus ja Eestis

Enne kui alustada.

Milliseid erakondi te teate?

Kas teate millistesse erakondadesse Teie tuttavad kuuluvad?

Kas erakondi on tõesti vaja?

KÄESOLEV KIRJATÜKK vaatab Eesti ja Euroopa erakondi. Tähelepanu pööratakse ka Eestis tegutsevate parteide nägemusele Euroopa Liidu kujunemise küsimuses.

ERAKOND EHK PARTEI on poliitiline organisatsioon, mis ühendab ühetaoliste maailmavaadete ja ühiskondlike huvidega inimesi. Euroopa vanimateks erakondadeks olid liberaalid ja konservatiivid, mis kujunesid välja 19. sajandi esimesel poolel. Eesti vanimaks parteiks oli 1905. aastal Jaan Tõnissoni poolt asutatud Eesti Rahvameelne eduerakond

“ERAKOND ON INSTITUTSIOON, mis on sihiks seadnud riigielu mõjutamise valitsemisaparaadis teatud positsioonide enda kätte saamise kaudu ja millel on ühiskonnas tavaliselt enam kui üks huvidering, seejuures püüab ta neid huvideringe ühendada”. Sellise erakonna definitsiooni pakkus välja politoloog Alan Ware. Nagu eelmainitud kirjeldus ütleb, on oluline see, et erakonna tegevuse põhiline objekt on riik ja et erakonna eesmärkide saavutamiseks tuleb (või ta soovib seda) parteil võimule pääseda. Oluline on ka see, et erakonna eesmärgid ei piirdu vaid ühe kitsa valdkonnaga, vaid püüavad olla universaalsed, kombineerida mitut huvideringi. Võiks öelda, et demokraatlikus ühiskonnas on erakonnad valitsussüsteemi vältimatuks osaks ja võimaluseks, kuidas kodanikud saavad oma demokraatlikke õigusi aktiivselt teostada. Parteide olemasolu pakub võimaluse valida kodanikul erinevate lähenemisviiside ja lahenduste vahel, mida eri parteide programmid esindavad. Teiselt poolt annavad nad inimesele, kes soovib ise poliitikas kaasa lüüa, võimaluse seda teha.

LOOMULIKULT ON VÕIMALIK ka teistsuguste poliitiliste organisatsioonide olemasolu ja teistsugused meetodid poliitikas osalemiseks. Näiteks mingi ühe konkreetse probleemi lahendamisele suunatud survegrupid või ilma kindla organisatsioonita laiapõhjalised poliitilised liikumised. Poliitilistest liikumistest mäletab enamus eestlasi kindlasti Rahvarinnet, mille ainukeseks eesmärgiks oli Eesti omariikluse taastamine. Siiski on tasakaalus ja pikaajalise poliitika eelduseks kindla liikmeskonna ja struktuuri ning juhtimisega erakondade olemasolu. Vähenähtis pole ka see, et erakondade programm käsitleb laia ringi ühiskonna ees seisvaid probleeme. Miks rõhutada laiapõhjalisust või universaalsust partei programmide juures? Küsimus on erakonna võimes riigielu juhtida, sest paraku ei koosne riigi valitsemine vaid ühe

Vabad valimised

Võim

Laiapõhjaline programm

Struktuur

Liikmeskond

Võime riigielu juhtida

valdkonna korda seadmisest. Näiteks eksisteeris Eestis kaunis pikka aega erakonna nime all Pensionäride ja Perede Liit, kellel puudus laiem majandus, põllumajandus, haridus või mis iganes muu poliitikavaldkonna programm. Tegu oli sisuliselt pensionäride survegrupiga. Just programmi universaalsus eristab parteid tavalisest survegrupist, isegi kui viimased ennast ise parteiks nimetavad.

Kui palju erakondi peaks olema?

MÄLETAME AEGU, mil isegi tõsisel poliitikaühilisel polnud võimalik kõigi Eesti erakondade nimesid teada - lihtsalt neid oli nii palju. Ühtaegu erakondi ka tekkis, kadus, ühines ja eraldus pidevalt. Üheksakümnendate aastate algust iseloomustavast erakondade virr-varrist oleme nüüdseks jõudnud juba küllalt stabiilse parteide arvuni. On moodustatud uusi parteisid, tuntum neist on parempoolne Res Publica. Varem on Eestis ka eksisteerinud erinevate vaadetega inimesi koondavad protesti parteid. Heaks näiteks selle kohta on Kuningriiklased, kes saavutasid isegi esinduse Riigikogus.

ENNEKÕIKE TINGIB ERAKONDADE arvu riigis poliitiline süsteem. Nii mäletame hästi Nõukogude Liidu totalitaarses ühiskonnas eksisteerinud ainupartei süsteemi. Selliseid totalitaarseid või autoritaarseid ühiskondi, kus seadusega on lubatud vaid üks partei, eksisteerib ka tänapäeval nii mõneski riigis. Demokraatlikes ühiskondades on ainupartei süsteem välistatud. Ühtset mudelit demokraatlike ühiskondade kohta pole, vaid esineb kolm enimlevinud mudelit. Siinkohal tutvustame Jean Blondel'i käsitlust, kes võttis süsteemide analüüsil aluseks kahe suurema erakonna toetuse summa. Kahepartei süsteem, kus kaks peamist erakonda saavad valimistel suurema osa (ca. 90%) häältest. Sellisteks riikideks on näiteks USA, Suurbritannia, Austraalia ja teisedki, kus kasutatakse majoritaarset valimissüsteemi.

SAKSAMAA ON AGA heaks näiteks kolmeparteisüsteemile. Selles süsteemis on kaks suuremat erakonda, mille valimistoetus on ca 3/4 ja üks väikepartei, mis tihti omab kaalukeele rolli.

ÜLEJÄÄNUD ON JUBA mitmeparteisüsteemid, millest omakorda saab eristada riike, kus kahe suurema erakonna toetus on umbes 2/3 ja ülejäänud erakonnad jagavad ca. 1/3 häältest. Iseloomulik on see süsteem Taanile, Rootsile, Hollandile jt. ning riike, kus kaks suuremat erakonda koguvad kahepeale umbes pooled hääled. Näiteks Prantsusmaa. Tegelikult on taoliste mudelite tuletamine alati tinglik ning erinevaid parameetreid mõõtes võib süsteemide arv lõppkokkuvõttes kaunis suureks muutuda. Toimib maades, kus on proportsionaalne valimissüsteem.

POLITOLOOGID ON TEGELIKULT pead vaevanud sama probleemiga, mis vaevab ka paljusid tavavalijaid - milline on optimaalne erakondade arv. Eesti politoloog prof. Rein Taagepera on tuntuks saanud koos J. Laakso ja hiljem M. S. Shugart'iga välja töötatud erakondade tingarvuga. 1980-ndate alguses sõnastas Arend Ljiphart aga teooria kuidas mõõta erakondade hulka. Ta võttis aluseks vaidlusküsimuste hulga ühiskonnas ja erakondade tingarvu. Vaidlusküsimuste all mõtleb teoreetik vastuolusid, mis annaksid võimaluse kahe vastandlike huvidega partei tekkeks.

Seos poliitilise süsteemiga

Vaidlus-küsimused

Majanduslik lõhenemine

Erinevad usundid

Erinevad rahvused

Vaidlus-küsimused

Majanduslik lõhenemine

Erinevad usundid

Erinevad rahvused

Linn-maa

Riigikord

Geopoliitiline kuuluvus

Väärtus-hinnangud

M. Laar

Rahvuslus

Majanduslik liberalism

Vaataks Eesti vaidlusküsimusi. Lijphart'i järgi võib neid olla kuni seitse:

1. **Majanduslikud** - vastuolu rikaste ja vaeste vahel, parem- ja vasakpoolsuse klassikaline vastuolu. (Hinne 1)
2. **Religioossed** - konfliktid eri usuliste kogukondade või arusaamade vahel. Eestis on küll viimasel ajal palju räägitud nn. kirikutülist, mis seotud vene õigeusu kiriku registreerimise ja õigusjärglusega, kuid religioonidesse kuulumisest tingitud vastuolud pole Eestis siiski üliolulised. (Hinne 0,5)
3. **Kultuurilis-etnilised** - vastuolud, mis eeldavad mitmerahvuselist ühiskonda. Eestis on tuntav venekeelne vähemus. Neil on erinev arusaam ja taotlus keele- ja kodakondsuspoliitikas, ka nn. kirikutüli võib pigem selle vastuolu alla paigutada. (Hinne 1)
4. **Maa-linna** vastuolu on küllalt universaalne ja ka Eestis on see selgelt väljendunud. (Hinne 1)
5. **Režiimiga** (valitsemiskorraga) seonduv - kas ühiskonnas on vastuseis kehtiva valitsemiskorra ümber, kas mingid jõud taotlevad põhimõtteliselt teistsugust ühiskonnakorraldust. Et Eestis ei ole teada põhimõtteliselt teistsugust riigikorda taotlevat poliitilist jõudu, vaid meie vaidlused keskenduvad olemasoleva reformimisele (presidendi valimised jne.), siis saab väite, et seda vastuolu ei eksisteeri. (Hinne 0)
6. **Välispoliitilised** - vastuolud, mis jagavad ühiskonna mingi välispoliitilise eesmärgi saavutamise või orientatsiooni järgi. Eestile olulised välispoliitilised küsimused on liitumine Euroopa Liidu ja NATOga. Selles osas on küll enamus parlamendierakondadest väljendanud pooldavat suhtumist, ent ühiskonnas tervikuna on selgelt märgatav skeptiline või oponeeriv osa. (Hinne 0,5)
7. **Postmaterialistlikud** - vastuolud väärtushinnangute, näiteks suhtumises looduskeskkonda, tasandil. Eestis ei ole selget toetust omavat rohelist erakonda ega ka survegruppi, ehkki säästva arengu põhimõtted on mitmete erakondade programmides au sees. Et need küsimused pole Eestis nii aktuaalsed, kui mujal arenenud riikides, on ilmselt tingitud sellest, et meie sotsiaal-majanduslikus olukorras peavad inimesed palju enam energiat kulutama n.ö. normaalse äraelamise tagamiseks, ega oma seetõttu energiat ega huvi taoliste küsimuste vastu. (Hinne 0).

SAAME KOKKU 4. Erakondade tingarvu ja vaidlusküsimused saab panna valemisse, kus erakondade tingarv võrdub vaidlusküsimuste arvu pluss ühega, kõrvalekaldega pluss-miinus üks. $N = (P + 1) \pm 1$, kus N on tingarv ja P vaidlusküsimuste arv. Seega saame selle valemi järgi Eestis optimaalseks erakondade arvuks 4 kuni 6.

VAADATES HETKEL RIIGIKOGUS esindatud seitset erakonda (Keskerakond, Isamaaliit, Reformierakond, Rahvaerakond Mõõdukad, Rahvaliit, Ühendatud Rahvapartei ja viimase fraktsioonis ühe liikmega esindatud Sotsiaaldemokraatlik Tööpartei. Viimastel valimistel kandideerinud ja oma fraktsiooni Riigikogus omav Koonderakond on aga oma tegevuse lõpetanud) näib Eestis olevat jõutud enam-vähem optimaalse parteide arvuni.

Milline maailmavaateline vastuolutasand on Teie meelest kõige olulisem?

Tehke pingerida!

Eesti erakonnad

VAATLEME SIINKOHAL PISUT üksikasjalisemalt erinevaid Eesti erakondi, seisuga 2002 aasta suvi. Peamiselt Riigikogus esindatud, parlamendivälisest jõududest vaid neid, kes korra valimistel osalenud ja kelle tegevuse kohta mingit informatsiooni saada on võimalik.

1. Isamaaliit

RAHVUSLIKUKS KOONDERAKONNAKS ühines "Isamaa" 21. novembril 1992. aastal.

ISAMAALIIDU IDEOLOOGIAT iseloomustab ennekõike rahvuslus. Erakonna poliitilistes seisukohtades domineerib kõik rahvusriigiga seotu, erilist rõhku pöörab erakond kodakondsuse, välismaalaste ja keelepoliitikale, esindades pigem jäiku ja konservatiivseid seisukohti.

PROGRAMMILISTES SEISUKOHTADES on erakonnal esindatud ka klassikalised konservatiivsed ja kristlikud väärtused. See tuleneb ennekõike oma alusepanijate – kristlike demokraatide- panusest erakonna ideoloogia kujunemisse. Majanduspoliitiliselt on Isamaaliit parempoolne erakond, pidades erastamist ja vaba konkurentsi, sealhulgas vabakaubandust, majanduse arengu peamisteks mootoriteks. Maksupoliitikas peetakse õigeks otseste maksude vähendamist, üksikisiku maksude proportsionaalsust. Ka on Isamaaliidu programmis ettevõtluse maksustamist toetav säte. Oma ideoloogiast on erakond kolmes valitsuses – Mart Laari 1. valitsuses (1992-1994), Andres Tarandi valitsuses (1994-1995) ja Mart Laari 2. valitsuses (alates 1999-2001) – saanud ka realiseerida.

www.isamaaliit.ee

S. Kallas

Üksikisik

Majanduslik liberalism

Eraomand

Range eelarvepoliitika

T. H. Ilves

Sotsiaalne turvalisus

Riigi roll majanduses

E. Savisaar

Keskclass

Astmeline tulumaks

V. Reiljan

Regionaal-poliitika

Rahvuslus

Kaitsetollid

T. Toomsalu

2. Reformierakond

EESTI REFORMIERAKOND asutati 13. novembril 1994. aastal.

REFORMIERAKOND MÄÄRATLEB ennast kui liberaalset erakonda, mille keskmes on isiksus ja tema vaba areng. Reformierakonna programmiliseks eesmärgiks on ühiskonnakorraldus, mis rajaneb vabaduse ja humanismi põhimõtetel.

REFORMIERAKOND PEAB õigeks riigi võimalikult väikest sekkumist majandusellu aga ka muudesse eluvaldkondadesse, selle asemel on riigi rolliks vaid luua ja tagada majandustegevusele õiguslikud alused ja stabiilne keskkond. Peetakse vajalikuks tagada täielik vabakaubandus ilma mingite piiranguteta (tollimaksud jmt.), samuti proportsionaalne ja ühetaoline maksusüsteem. Toetatakse eraomandil ettevõtlust ning riigi mistahes osalust majanduses peetakse mittevajalikuks. Erakonna programmiliseks eesmärgiks oli ka ettevõtete tulumaksust vabastamine ja soovitatav eesmärk on üksikisiku tulumaksu alandamine. Omaette postulaadiks on reformierakonnal eelarve tasakaal, millest hälbimist ei peeta võimalikuks. Sotsiaalpoliitikas toetatakse seisukohta, et inimesed ise peaksid ennast kindlustama ning suurema vastutuse enda kanda võtma. Sama kehtib hariduspoliitikas, kus toetatakse tasulist haridust (koos stipendiumide ja laenude süsteemiga).

www.reform.ee

3. Mõõdukad

ERAKOND MÕÕDUKAD asutati juba 1990ndate algusest, erakonnana Mõõdukad tegutsevad alates 1999ndast aastast.

MÕÕDUKAD ON ENNAST programmiselt määratlenud sotsiaaldemokraatliku erakonnana, esindades selle sotsiaal-liberaalset suunda. Oma sotsiaalse sihtrühmana on määratletud töötajad ja väikeettevõtjad ning talunikud. Toetatakse küll vaba turumajandust ja ettevõtete eraomandust, kuid leitakse, et turg ei saa ühiskonnas kõike reguleerida. Mõõdukad peavad oluliseks partnerlusühiskonna teket, kus on olulised laiapõhjalised kokkulepped erinevate sotsiaalsete rühmade ja sotsiaalpartnerite vahel (ametiühingute ja ettevõtjate kokkulepped jne.). Nii esindatakse kombineeritud tugeva avaliku sektori ja vaba turumajandusega riiki.

MAJANDUSPOLIITIKAS NÄEVAD Mõõdukad riigi olulist rolli stabiilse keskkonna kujundamisel, infrastruktuuri arendamist riigi ja ettevõtjate ühisjõul ning konkurentsivõime kasvatamist läbi tugeva haridussüsteemi. Rõhutatakse võrdsete võimaluste olulisust. Maksupoliitikas peetakse oluliseks stabiilsust, üksikisiku tulumaksuvaba miinimumi kasvu miinimumpalgani, mõõdukalt progresseeruvat tulumaksu. Erakond toetab ka tururegulatsiooni mehhanismide (tollid, toetused, sooduskrediidid) rakendamist põllumajanduses ja riigi üldist tuge ettevõtluse regionaalsele arendamisele. Sotsiaalpoliitikas toetatakse solidaarsus- ja kindlustusprintsipi kombinatsiooni.

www.moodukad.ee

4. Keskerakond

ASUTATI TALLINNAS 12. oktoobril 1991.a.

KESKERAKONNA PROGRAMMILISTEST seisukohtadest ei saa teha ühest järeldust – on tegu parem- või vasakpoolse erakonnaga. Nii esindab Keskerakond oma sotsiaalprogrammis pigem sotsiaaldemokraatlike seisukohti, ent majandusprogramm ja tegevus nii valitsustes kui opositsioonis viitab liberaalsele lähenemisele. Siiski on erakond selgelt distantseerunud uus-liberaalsetest seisukohtadest, mida Eesti poliitikas esindab Reformierakond. Enesemääratluse kohaselt on Keskerakond keskklassi esindaja ja soovib kuuluda liberaalsesse internatsionaali.

MAJANDUSPROGRAMMIS TEEB erakond panuse väikesele ja keskmise suurusega ettevõttele, kuna see loob laia omanikeringi. Erakond peab vajalikuks toetada ettevõtlust läbi soodustuste maksupoliitikas ja tugiprogrammidega. Üldiselt toetatakse eraomanduses olevat ettevõtlust, kuid mööndakse, et monopoolses seisundis ettevõtete puhul peaks omanikuks jääma riik. Keskerakond toetab astmelist (progresseeruvat) tulumaksu. Sotsiaalpoliitikas peab erakond oluliseks solidaarsusprintsipi.

www.keskerakond.ee

5. Rahvaliid

ÜHINENUD ERAKONNA esimene kongress toimus 10. juunil 2000.a. Rahvaliidu moodustanud erakonnad on siiski olnud Eesti poliitikas esindatud juba 1990ndate algusest.

RAHVALIIIT DEKLAREERIB ennast sotsiaalse turumajanduse erakonnaks, pidades siiski vaba turumajanduse ja konkurentsi tingimustes vajalikuks toetada teatud ettevõtlust ning riigi sekkumist. Kõrvuti sotsiaalse turumajanduse ja maaelu tähtsustamisega on Rahvaliidu ideoloogia paljus ka rahvuslus. Et tegu on ennekõike põllumajanduse ja maaelu keskse erakonnaga, nähaksegi riigi rolli oma põllumajandussektori kaitsjana. Riigi sekkumise vahenditeks on tollid, toetused, sooduskrediidid ja teised tururegulatsiooni mehhanismid. Majanduspoliitikas toetab erakond eraomandust, ent arvab, et strateegilised majandusharud või ettevõtted (raudteed, maanteed, sadamad, energia, side ja metsandus) peaksid olema riigi omanduses.

MAKSUPOLIITILISELT OLLAKSE põhimõtteliselt rahul hetkel toimiva süsteemiga, ehkki tulevikus peetakse võimalikuks ka mõõdukalt progresseeruvat tulumaksu. Esialgu aga nähakse eesmärgina tulumaksuvaba miinimumi tõusu miinimumpalga summani. Erakond ei toetanud ettevõtete tulumaksuvabastust, ent peab vajalikuks maksusoodustusi talunikele.

www.erl.ee

Sotsiaalne õiglus

Riigi sekkumine majandusse

V. Andrejev

Vene rahvusvähemus

Äärealad

6. Sotsiaaldemokraatlik Tööpartei

EESTI SOTSIAALDEMOKRAATLIK Tööpartei on asutatud 28. novembril 1992. a. Tallinnas Eesti Demokraatliku Tööparteina.

SOTSIAALDEMOKRAATLIK TÖÖPARTEI määratleb ennast vasakparteina, mille ideoloogiaks on demokraatia, sotsiaalne õiglus, inimõigused ja ka loodushoid. Erakond ei vastanda ennast otseselt turumajandusele, kuid peab vajalikuks seista nende eest, kes selle “hammasrataste vahele jäänud”. Majanduspoliitiliselt nähakse väljapääsu riigi rolli olulises suurendamises majanduses, põllumajandusliku suurtootmise toetamises, panganduse riiklikus reguleerimises ja idasuunaliste turusidemete taastamises. Maksupoliitikas toetab erakond ettevõtluse maksustamist ja üksikisiku progresseeruvat maksustamist.

<http://esdtp.ee>

7. Ühendatud Rahvapartei

RIIGIKOGUS ON ESINDATUD Eestimaa Ühendatud Rahvapartei, mis asutati 8 oktoobril 1994. aastal.

ÜHENDATUD RAHVAPARTEI määratleb ennast kui sotsiaalse turumajanduse erakond. Siiski on erakonna ideoloogilise määratluse juures majandus- või muudest seisukohtadest olulisem rahvuslus. Tegu on klassikalise vähemusparteiga, kelle poliitika põhiseisukohad keskenduvad rahvusvähemust huvitavatele ja otseselt puudutavatele valdkondadele – kodakondsus- ja keelepoliitika ning vene õigeusu kiriku küsimus. Muudes, päevapoliitilistes küsimustes on erakond suhteliselt kõikumatel positsioonidel, toetades seda jõudu, kes lubab kompromisse nn. Vene küsimuses.

www.stv.ee/~eurp

*Millisesse Eesti erakonda Te astuksite/ ei astuks? Põhjendage vastust.
Võrdle erakondi 7, 8, ja 9. Riigikogus. Millise järelduse teeksite?*

Euroopa erakonnad, Europarlament

EUROOPA LIIT POLE riiklik moodustis, vaid riikide lepinguline ühendus, mis tingib otsustusmehhanismide omapära ja erinevuse riigi tasandil toimuvast. Siiski on üha suurem eurointegratsioon toonud kaasa poliitilise tasandi kasvu Euroopa Liidus. Väljendub see tendents aga selles, et paljudes seni liikmesriikide pädevuses olnud eluvaldkondades on lepitud kokku ühtse poliitika ja reeglistiku-seadusandluse kujundamine. Et sellega on suurenenud Liidu institutsioonide poliitiline kaal ja vastutus, ongi Europarlament üha enam sarnanev tavalisele parlamentaarsele kogule. Nii ongi Europarlament ainuke Euroopa Liidu institutsioon, mis valitakse otse kõigi ELi kodanike poolt. See on sundinud eri riikidest pärit sama ideoloogiat jagavaid erakondi ja poliitikuid ühinema ka üle-euroopalistesse parteidesse. Europarlamendis on hetkel 7 erinevat saadikurühma ning hulk sõltumatu saadikuid. Siiski on vaid viis erakonda, kellel oma selge struktuur olemas ja neid allpool ka tutvustamegi.

1. Euroopa Sotsiaaldemokraatlik Partei (lühend – PES; inglise keeles Party of European Socialists). PES ühendab sotsiaaldemokraatlikke, sotsialistlikke ning tööparteid Euroopa Liidu liikmesriikidest, Norrast, Islandilt ja Šveitsist ning assotsieerunud liikmetena ka Kesk- ja Ida-Euroopast. PESil on iseseisev Europarlamendi fraktsioon. Eestist kuulub PESi assotsieerunud liikmena Rahvaerakond Mõõdukad.

www.eurosocialists.org

2. Euroopa Rahvapartei (lühend – PPE; inglise keeles European People's Party). PPE ühendab konservatiivseid, kristlik-demokraatlikke ja rahvaparteid, kokku 42 EL liikmesriikidest ja liituvatest riikidest pärit erakonda. PPEi on oma iseseisev fraktsioon Europarlamendis. Eestist kuulub PPE assotsieerunud liikmete perre Isamaaliit.

www.eppe.org

3. Euroopa Liberaaldemokraatlik Partei (lühend – ELDR; inglise keeles - European Liberal, Democrat and Reform Party). ELDR koondab Euroopa liberaalse maailmavaatega erakondi. Lähtuvalt eri riikide traditsioonist nimetatakse neid kas liberaalideks, liberaaldemokraatideks, demokraatideks või reformiparteideks, sellest ka ametlik inglise keelne nimi ja lühend. Ka liberaalidel on oma iseseisev parlamendirühm. Eestist kuulub täisliikmena ELDRi Reformierakond. Soovi ühineda ELDRi ja teiste liberaalide rahvusvaheliste organisatsioonidega on avaldanud ka Keskerakond.

www.eldr.org

4. Euroopa Roheliste Parteide Föderatsioon (lühend – EFGP; inglise keeles European Federation of Green Parties). Nagu nimest näha, ühendab EFGP roheline, ökoloogilise ilmavaatega poliitikuid ja erakondi. Europarlamendis on rohelised moodustanud ühise fraktsiooni regionalistidega nime all Greens/European Free Alliance Group. Eestist on EFGPI sidemeid Eesti Rohelise Liikumisega, mis pole registreeritud erakonnana, vaid tavalise mittetulundusühinguna.

www.europeangreens.org

5. Euroopa Rahvaste Demokraatlik Partei - Euroopa Vaba Allians (lühend – EFA-DPPE, inglise keeles Democratic Party of the Peoples of Europe - European Free Alliance). EFA-DPPE ühendab natsionalistlikke, regionaalseid ja autonoomiat taotlevaid erakondi. Tuntumatest parteidest kuuluvad sinna näiteks ?oti Rahvapartei või Korsika Rahvapartei. Eestis sellistele erakondadele analoogi ei ole, mistõttu ka puuduvad sidemed ühegi Eesti partei ja EFA-DPPE vahel. Europarlamendis ollakse ühes grupis koos rohelistega.

www.efa-dppe.org

Mõtlemisainet

Milline on Eesti parteide suhtumine Euroopa Liitu ja millised on vastavate seisukohtade põhjendused?

Milline on Euroopa Liidu mõju Eesti poliitiliste parteide arengule?

Millised on kodanike võimalused demokraatlikus riigis poliitika mõjutamiseks?

